

Pia Viljakainen

**KIINTYMYSTYYLIN YHTEYDET
SEKSUAALISEEN KÄYTTÄYTYMISEEN
NUORUUSIÄSSÄ**

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2021

TIIVISTELMÄ

Pia Viljakainen: Kiintymystyyliin yhteydet seksuaaliseen käyttäytymiseen nuoruusiässä
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Psykologian tutkinto-ohjelma
Huhtikuu 2021

Seksuaalisuus on ihmisen henkilökohtainen ja yksilöllinen ominaisuus, jonka kehittymisen polku ja vaiheet ovat aina yksilöllisiä. Kiintymyksellä tarkoitetaan lapsen synnynnäistä ja tarveperusteista kykyä hakea läheisyyttä sekä turvaa häntä hoivaavalta aikuiselta. Toistuvat kokemukset kiintymiskohteen kanssa jäsentyvät lopulta mielen sisäisiksi malleiksi, jotka sisältävät kokemuksen muun muassa omasta rakastettavuudesta sekä toisten luotettavuudesta. Kiintymys nähdään pohjana seksuaalisuuden kehittymiselle ja toisaalta seksuaalisuuden mielletään ylläpitävän kiintymystä. Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin kiintymyksen ja seksuaalisen käyttäytymisen yhteyksiä nuoruusiässä. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, selittävätkö nuoren kiintymyksen ahdistuneisuus ja välttelevyys nuoren seksuaalista aktiivisuutta ja riskikäyttäytymistä. Lisäksi tarkasteltiin, toimiiko nuoren itsearvioima puberteetin ajankohta yhteyttä muuntavana tekijänä. Oletuksena oli, että kiintymys ja seksuaalinen käyttäytyminen olisivat yhteydessä siten, että turvaton kiintymys ennustaisi korkeampaa seksuaalista aktiivisuutta sekä riskikäyttäytymistä. Lisäksi oletettiin, että yhteys olisi erityisen voimakas silloin, kun nuori arvioi puberteetin alkaneen ikätovereita aikaisemmin.

Tutkimuksen aineisto oli osa Tampereen yliopiston Kehityksen Ihmeet (KEHI) tutkimusprojektia. Tutkimus toteutettiin poikkileikkausasetelmana ja aineisto koostui 17–19-vuotiaista suomalaisista nuorista ($N = 439$). Nuoren kiintymystä mitattiin ECR-RS mittarilla, seksuaalista aktiivisuutta ASAI mittarilla ja seksuaalista riskikäyttäytymistä CARE mittarin seksuaalisuutta koskevalla osiolla. Puberteetin ajankohtaa suhteessa ikätovereihin nuoret arvioivat tätä tutkimusta varten kehitetyn kysymyksen avulla.

Tutkimustulokset olivat pääosin oletusten vastaisia. Logistisen regressioanalyysin avulla tarkasteltiin, selittävätkö kiintymyksen ahdistuneisuus ja välttelevyys nuoren seksuaalista käyttäytymistä. Regressiomalleissa kiintymys ei ennustanut nuoren seksuaalista käyttäytymistä niin aktiivisuuden kuin riskikäyttäytymisenkään osalta. Tämä tulos oli ristiriidassa aiemman tutkimuksen kanssa. Kiintymyksen välttelevyys ennusti kuitenkin oletusten vastaisesti pienempää yhdynnän harrastamisen todennäköisyyttä, mutta ainoastaan nuorilla, jotka olivat arvioineet puberteetin alkaneen varhain. Kiintymyksen välttelevyyden ja puberteetin interaktio ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Puberteetin ja kiintymyksen ahdistuneisuuden interaktio osoittautui merkitseväksi. Varhain alkanut puberteetti ja kiintymykseen liittyvä ahdistuneisuus ennustivat yhdessä korkeampaa seksikumppanien todennäköisyyttä viimeisen vuoden aikana.

Tutkimus tuotti lisätietoa siitä, miten kiintymyksen ahdistuneisuus ja välttelevyys ovat yhteydessä seksuaaliseen käyttäytymiseen nuoruusiässä. Yhteyksiä on tähän mennessä tarkasteltu pääosin aikuisväestössä ja parisuhteissa. Seksuaalisen käyttäytymisen ja kiintymyksen välisten yhteyksien kehityksellisen luonteen ymmärtämiseksi jatkotutkimus nuoruusikäisillä on aiheellista. Tulosten tarkastelussa erityistä huolta herätti kiintymyksen turvattomuuden ja seksuaalisen riskikäyttäytymisen välinen yhteys. Jatkotutkimusten potentiaalinen anti voisikin olla kiintymysinformatoidun seksuaalitietoisuuden lisääminen sekä tiedon tuominen nimenomaan nuoruusikäisille.

Avainsanat: seksuaalisuus, kiintymyksen välttelevyys, kiintymyksen ahdistuneisuus, puberteetti, nuoruusikä

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLTÖ

JOHDANTO	4
Kiintymys lapsuudesta nuoruuteen	4
Seksuaalisuus lapsuudesta nuoruuteen	8
Seksuaalinen käyttäytyminen nuoruusiässä	9
Kiintymyksen ja seksuaalisen käyttäytymisen yhteydet	12
Puberteetin ajankohdan merkitys	15
Tutkimuskysymykset ja hypoteesit	16
TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	16
Tutkittavat	16
Mittarit ja muuttujat	18
Aineiston analysointi	20
TULOKSET	22
Kuvailevat tulokset	22
Kiintymyksen yhteydet seksuaaliseen käyttäytymiseen nuoruusiässä	26
Puberteetin ajankohta yhteyttä muuntavana tekijänä	27
Kiintymyksen ja seksuaalisen käyttäytyminen lisätarkastelu	28
POHDINTA	31
Kiintymyksen ja seksuaalisen käyttäytymisen yhteydet nuoruusiässä	32
Puberteetin ajankohta yhteyttä muuntavana tekijänä	34
Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset	35
Tulosten merkitys ja jatkotutkimuksen tarpeet	37
LÄHTEET	39
LIITTEET	47

JOHDANTO

Kiintymyksen on havaittu olevan yhteydessä seksuaaliseen käyttäytymiseen (Birnbaum, 2010; McNeil ym., 2018). Sen katsotaan olevan pohja seksuaalisuuden kehittymiselle ja kiintymyserojen on todettu selittävän sekä seksuaalisuuden muotoutumista että sen kokemista (Mikulincer & Shaver, 2016). Suuri osa tähänastisesta tutkimuksesta on kuitenkin keskittynyt aikuisväestöön ja pariskuntiin, vaikka seksuaalisuus ja seksuaalinen käyttäytyminen kuuluvat normatiivisesti myös nuoruusikään. Pakarinen ja kumppanit (2014) kuvaavat nuorten seksuaalisen käyttäytymisen näyttävästi aktiivisena ja monimuotoisena. Seksuaaliseen tutkailuun liitetään myös potentiaalisia riskejä (Tolman & McClelland, 2011) ja varhain saavutetun puberteetin on havaittu olevan yhteydessä aikaisempaan seksielämän aloittamiseen (Kowalski ym., 2021) sekä suurempaan seksuaalisen riskikäyttäytymisen todennäköisyyteen (Baams ym., 2015).

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan, ovatko kiintymys ja seksuaalinen käyttäytyminen yhteydessä nuoruusiässä. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, selittävätkö 17–19-vuotiaan nuoren kiintymyksen ahdistuneisuus ja välttelevyys a) nuoren seksuaalista aktiivisuutta ja b) nuoren seksuaalista riskikäyttäytymistä. Lisäksi tarkastellaan, toimiiko nuoren itsearvioitu puberteetin ajankohta kiintymyksen ja seksuaalisen käyttäytymisen välistä yhteyttä muuntavana tekijänä.

Kiintymys lapsuudesta nuoruuteen

Kiintymyskäyttäytymisellä tarkoitetaan lapsen synnynnäistä ja tarveperusteista kykyä hakea läheisyyttä ja turvaa häntä hoivaavalta aikuiselta (Bowlby, 1969). Käyttäytyminen on evolutiivisesti edullista ja aktivoituu hädän kokemisen hetkellä. Tavoite on saavuttaa kokemus suojelusta ja turvasta ja tarpeen tyydyttyminen sammuttaa käyttäytymisen (Mikulincer & Shaver, 2016). Koetusta turvallisuuden tunteesta käsin lapsi voi suunnata huomiotaan muualle, kuten leikkiin ja ympäristön tutkimiseen. Kiintymyksen kohde eli *kiintymyshahmo* toimii sekä turvasatamana, jolta saadaan tuki ja lohtu, että turvapaikkana, josta käsin voidaan tutkia ympäristöä. Toistuvat kokemukset kiintymiskohteen kanssa muovaavat lapsen käsitystä itsestä, toisista ja maailmasta, jäsentyen lopulta mielen sisäisiksi malleiksi (Bowlby, 1969, 1973). Mallit ovat kuin käsikirjoituksia toisten luotettavuudesta ja reaktioista itseen sekä omasta arvokkuudesta ja rakastettavuudesta (Gillath ym., 2016; Mikulincer & Shaver, 2016). Ne luovat pohjan tunteiden ja läheisyyden säätelylle ja ovat

keskeisessä roolissa muun muassa itsesäätelyn ja autonomian kehityksessä. Varhaislapsuudessa koetun *kiintymyssuhteen* ollessa toimiva, lapsi oppii säätelemään etäisyyttä ja autonomiaa rinnakkain läheisyyden ja toiseen tukeutumisen kanssa (Mikulincer & Shaver, 2016). Kiintymyskäyttäytyminen näyttää eri tavoin eri ikäkausina ja on tavoitekorjautuvaa (engl. goal-corrected) tarkoittaen sitä, että käyttäytymistä muovataan kiintymystarpeen tyydyttämiseksi (Mikulincer & Shaver, 2016). *Mielen sisäisten kiintymysmallien* on todettu vakiintuvan kehityksen myötä, mutta säilyvän avoimina muutokselle aikuisuuteen saakka (Cassidy & Shaver, 2016). Kiintymyskäyttäytyminen onkin läpi ihmisen elämänkaaren säilyvä ominaisuus (Bowlby, 1973; Mikulincer & Shaver, 2016).

Yksilöllisiä eroja kiintymysmalleissa nimitetään *kiintymystyyleiksi*. Näiden laadullisia eroja on alun perin tutkittu vierastilannemenetelmällä, jossa lapsen tutkimuskäyttäytymistä sekä reaktioita vanhemman poissaoloon ja paluuseen tarkkaillaan leikkiatilanteessa (Ainsworth, 1978). Tutkimusten perusteella Ainsworth luokitteli lasten kiintymystyyliä kolmeen luokkaan: turvallinen sekä kaksi turvatonta; välttelevä ja ristiriitainen. Turvallisesti kiintynyt lapsi käyttää vanhempaa turvapaikkana, ilmentää ikävää erotilanteessa ja palaa leikkiin saatuaan lohdun vanhemmalta (Ainsworth, 1978). Välttelevästi kiintynyt lapsi tutkii ympäristöä ilman turvapaikkakäyttäytymistä, reagoi vähänlaisesti vanhemman poistumiseen ja välttelee vanhempaa tämän palattua. Ahdistuneesti kiintynyt lapsi ei tutki ympäristöä ja ilmentää järkytystä vanhemman poistuessa, muttei saa tai kykene vastaanottamaan lohtua häneltä (Ainsworth, 1978). Myöhemmin Main ja Solomon (1990) lisäsivät neljännen, jäsentymättömän, kiintymystyylin, jota luonnehtii eri tavoin ilmenevä epäjohtonmukaisuus lapsen käyttäytymisessä, kuten voimakas vaihtelu ahdistuneisuuden ja välttelevyyden strategioiden välillä.

Kiintymyksen turvallisuus muovautuu vuorovaikutuksessa ja siihen vaikuttaa keskeisesti lasta hoivaavan aikuisen sensitiivisyys eli kyky vastata oikea-aikaisesti ja oikealla tavalla lapsen viesteihin, etenkin lapsen ilmaisemaan stressiin (Mikulincer & Shaver, 2016; Ainsworth, 1978). Lisäksi hoivaajan psykologinen ja fyysinen saatavilla olo, yhteistyö lapsen kanssa, kyky tukea lapsen autonomian kehitystä sekä erilaiset suuret elämäntapahtumat, kuten läheisen menetys tai uusi ihmissuhde vaikuttavat kiintymystyylin muotoutumiseen (Solomon & George, 2016; Cassidy, 2016). Kun kiintymyshahmo on saatavilla ja sensitiivinen, on lapsen todennäköistä kokea turvallisuuden tunnetta (Mikulincer & Shaver, 2016). Mikäli kiintymyshahmo on saavuttamattomissa, osaa heikosti lievittää lapsen hätää, tai tuomitsee tai sivuuttaa lapsen tarpeita, ei lapsi saavuta kokemusta turvasta ja hänen mielessään herää epäilyksiä maailman turvallisuudesta, omasta arvosta ja kyvystä säädellä tunteita (Solomon & George, 2016; Mikulincer & Shaver, 2016). Ajatellaan, että lapsi kehittää tällöin toissijaisia strategioita selviytyäkseen kasvu-ympäristössään (Mikulincer & Shaver, 2016), joita Cassidy ja Kobak (1988) sekä Main (1990) kutsuivat kiintymysjärjestelmän hyperaktivaatioksi ja deaktivaatioksi. Hyperaktivaatio vastaa ikään kuin taistele – reaktiota ja on todennäköistä suhteessa,

jossa kiintymyshahmo on epäjohdonmukaisesti saatavilla. Deaktivaatio puolestaan on kuin pakene – reaktio kiintymyshahmon jatkuvaan poissaoloon ja kehittyy todennäköisimmin suhteessa, jossa läheisyydestä ja tarvitsevuudesta tuomitaan tai rangaistaan. Riippuen ympäristöstä lapsi oppii siis joko vaatimaan tarvitsemaansa tai vaimentamaan kiintymyskäyttäytymistä ja selviytymään hädästä itsenäisesti. Kiintymystä onkin alettu luonnehtia kahden dimension, *kiintymyksen välttelevyyden* (engl. attachment avoidance) ja *kiintymyksen ahdistuneisuuden* (engl. attachment anxiety), avulla (Bartholomew & Horowitz, 1991; Brennan ym., 1998; Crowell ym., 2016; Fraley ym., 2015). Laadullisten erojen sijaan dimensionaalisessa lähestymistavassa lähtökohtana ovat kiintymyksen määrälliset kokemuserot, johon sisältyy ajatus kiintymystyylin joustavasta muuttumisesta.

Kiintymyksen välttelevyyden dimensio kuvastaa sitä, missä määrin yksilö kokee itsenäisyyttä ja epäluottamusta toisiin, etäisyyttä tunteisiin sekä ilmentää toisia etäännyttävää käyttäytymistä (kiintymysjärjestelmän deaktivaatiota) (Mikulincer & Shaver, 2016). Kiintymyksen ahdistuneisuuden dimensio puolestaan kuvastaa yksilön läheisyshakuisuutta, riippuvuutta toisesta, toisen ihmisen rakkauden ja tuen vaatimista (kiintymysjärjestelmän hyperaktivaatio) sekä huolta toisen saatavuudesta tarvitsevuuden hetkellä (Mikulincer & Shaver, 2016). Kun sekä kiintymykseen liittyvä välttelevyys että ahdistuneisuus ovat matalia, kiintymystyyliä pidetään turvallisena. Turvallista kiintymystä luonnehtivat luottamus itseen ja toisiin, kyky sekä läheisyyteen että autonomiaan ja toimiva tunteiden säätely (Eronen & Lahti-Nuutila, 2012). Ajatellaan, että turvallisesti kiintynyt yksilö saa lohdun läheisyydestä ja keskinäisestä riippuvuudesta sekä omaa rakentavia tapoja sietää stressiä (Mikulincer & Shaver, 2016). Kun kiintymyksen ahdistuneisuus ja välttelevyys ovat korkealla, puhutaan pelokkaasta kiintymystyylistä, jossa käsitykset sekä itsestä että toisista ovat negatiivisia (Feddern Donbaek & Elklit, 2014). Korkea kiintymyksen ahdistuneisuus viittaa ristiriitaiseen kiintymystyyliin, jota kutsutaan myös takertuvaksi tai ahdistuneeksi kiintymykseksi. Tähän liittyy voimakas toive läheisyydestä, pelko hylätyksi tulemisesta sekä negatiivisia käsityksiä itsestä (Hazan & Shaver, 1987; McNeil ym., 2018). Toisiin kohdistuu odotuksia tuesta, hellyydestä ja rakkaudesta, ja omia tunteita saatetaan alisäädellä (Eronen & Lahti-Nuutila, 2012; McNeil ym., 2018). Korkea kiintymyksen välttelevyys viittaa välttelevään kiintymystyyliin, johon kytkeytyy voimakkaita toiveita itsenäisyydestä, pelkoa läheisyydestä sekä negatiivisia käsityksiä toisista (Hazan & Shaver, 1987; McNeil ym., 2018). Omia tunteita saatetaan ylisäädellä, hädän hetkellä ei haeta tukea toisilta ja läheisyys voi aiheuttaa epämukavuutta (Eronen & Lahti-Nuutila, 2012; McNeil ym., 2018). Ajatellaan, että ahdistuneesti kiintynyt yksilö turvautuu kiintymysjärjestelmän hyperaktivaatioon ja välttelevästi kiintynyt deaktivaatioon koetun epävarmuuden ja stressin sietämiseksi (Mikulincer & Shaver, 2016). Turvaton kiintymys on

tutkimuksissa yhdistetty ihmissuhdedynamiikan hankaluuksiin, kuten alhaisen tyytyväisyyteen, tuen puutteeseen, konflikteihin sekä vähäisempään yhteyden tunteeseen (Li & Chan, 2012).

Kiintymyskäyttäytyminen muuntuu lapsen kasvaessa joustavammaksi ja aktivoitumisen kynnyksensä nousee kehittyvien tunnesäätelyn, ongelmanratkaisu- ja selviytymiskeinojen myötä (Mikulincer & Shaver, 2016). Käyttäytymistä voidaan ilmentää tilanteeseen ja suhteeseen soveltuvalla tavalla, vaikka tutkijat toteavat sisäisten mallien taustalla vaikuttavankin. Kiintymys muuttuu osittain lapsuudesta nuoruuteen ja nuoruudesta aikuisuuteen (Allen & Tan, 2016). Nuoruusiässä kiintymyskohteita tulee lisää nuoren suuntautuessa yhä voimakkaammin vertaissuhteisiin (Allen & Tan, 2016) ja nuoruusiän keskivaiheilla ystävyys-suhteet ottavat paikkansa pääasiallisena läheisyyden lähteenä tarjoten sekä emotionaalista että sosiaalista tukea (Gorrese & Ruggieri, 2012). Vertaissuhteet eroavat lapsuusaikaisista ystävyys-suhteista esimerkiksi vallan, seksuaalisuuden ja roolituksen suhteen. Merkittävä ero lapsuuden kiintymyskäyttäytymiseen ilmenee siten, että nuori voi vuorollaan toimia sekä turvaa hakevana että sitä tarjoavana osapuolena (Allen & Tan, 2016). Vertaisten merkitys kasvaa nuoruusiän edetessä ja heidän rinnalleen astuvat romanttiset kumppanit, jotka lopulta ottavat paikkansa ensisijaisena kiintymyskohteena (Allen & Tan, 2016; Marszał & Jańczak, 2018). Umemura ja kumppanit (2016) havaitsivat seurustelukumppanin ottavan sijaa ensisijaisena kiintymyskohteena myöhäisnuoruudessa. Mikäli seurustelukumppania ei ollut, ystävät toimivat tukipilarina, jonka puoleen kääntyä.

Nuorilla on aikuisia enemmän välttelevää kiintymyskäyttäytymistä, mikä on tarpeellista itsenäisyyden saavuttamiseksi (Allen & Tan, 2016). Suhteet ikätovereihin auttavat vanhemmista itsenäistymisessä ja antavat palautetta sosiaalisesta kanssakäymisestä (Allen & Tan, 2016). Schoeps ja muut (2020) huomasivat, että kiintymys vertaisiin oli negatiivisesti yhteydessä käytösongelmiin ja tunne-elämän vaikeuksiin sekä positiivisesti yhteydessä prososiaaliseen käyttäytymiseen. Nuoren hyvinvoinnin kannalta on siis tärkeää, että kiintymys laajenee koskemaan vertaisia. Vanhemmat kuitenkin säilyvät tärkeinä nuoren sisäisen turvallisuuden ylläpitäjinä ja heihin turvaudutaan hädän hetkellä (Umemura ym., 2016; Allen & Tan, 2016). Aikuisen rooli muuttuu tarpeiden täyttäjäksi avustajaksi nuoren opetellessa itsenäisyyttä, tunteiden säätelyä sekä kykyä rauhoittaa itseään (Allen & Tan, 2016). Turvallisen kiintymyksen vanhempiin on osoitettu ennustavan ystävyys-suhteiden turvallisuutta ja kiintymyksen äitiin romanttisten suhteiden muodostusta myöhäisnuoruudessa (Gorrese & Ruggieri, 2012). Ajatellaan, että useat kiintymyskohteet muokkaavat nuoren kokemuksia jäsenyyden lopulta yhdeksi sisäiseksi kiintymystyyliksi (Allen & Tan, 2016). Tutkimus osoittaa heikosta kohtalaiseen jatkuvuutta lapsuudesta myöhäisnuoruuteen kiintymyksen turvallisuudessa ja kiintymystyylin pysyvyys on aikuisiässä nuoruusikää vahvempaa (Jones ym., 2018).

Nuoruusikää, ja siitä edelleen varhaiseen aikuisuuteen asti, onkin ehdotettu olennaiseksi ajankohdaksi, jolloin kiintymysjärjestelmä vakiintuu ja vakiinnuttuaan kiintymyksen muutos vaatii aiempaa enemmän (Allen ym., 2018). Kerpelman ja kumppanit (2012) havaitsivat, että kiintymyksen turvattomuus vaikutti nuoruusiässä identiteetin muodostumiseen sekä siihen sitoutumiseen. Turvallinen kiintymys yhdistyi kykyyn ratkaista konflikteja ja muistaa emotionaalisia kokemuksia vaivatta. Turvattomaan kiintymykseen puolestaan liittyi negatiivinen vinouma kokemuksia muistellessa sekä haasteita kommunikaatiossa. Kiintymyksen välttelevyyttä luonnehti rajoittunut kommunikaatio ja pyrkimys välttää tunnelatautuneita keskusteluja. Kiintymyksen ahdistuneisuuteen liittyi hädän korostaminen kommunikaatiossa sekä suurempi määrä riitoja vanhempien kanssa. Turvattoman kiintymyksen on todettu olevan yhteydessä sisään- ja ulospäinsuuntautuneisiin ongelmiin, kuten aggressiivisuuteen, masennukseen ja ahdistukseen sekä päihteidenkäyttöön ja seksuaaliseen riskikäyttäytymiseen (Allen & Tan, 2016; Fearon ym., 2010; Hayre ym., 2019; Madigan ym., 2013).

Seksuaalisuus lapsuudesta nuoruuteen

Seksuaalisuus on ihmisen henkilökohtainen ja yksilöllinen ominaisuus. Sen kehittymistä Raisa Cacciatore ja Erja Korteniemi-Poikela (2015; 2019) havainnollistavat porrasmallilla, jossa seksuaalisuus kehittyy kognition, emotion ja fysiologian tasoilla yhdentoista portaan kautta kohti tutkivaa rakastelua. Porrasmallin mukaan pieni lapsi rakastaa itseään ehdoitta ja tutkii kehoaan uteliaana (*1 olet ihana!*). Toisella portaalla (*2 leikkikaverin rakkaus*), kolmesta yhdeksään ikävuoteen, tykkäämiset kohdistuvat ikätovereihin ja tällöin opetellaan sekä mieltymyksen ilmaisua että rajoja. Samalle ikäjaksolle osuu kolmas porras (*3 tavoiteltu vanhempi*), jossa lapsi tutustuu rakkauden tunteeseen, kiinnostuu vauvojen alkuperästä ja usein rakastuu johonkin lähipiiriin aikuiseen. Kouluiässä (*4 idolit*) idolit ihastuttavat ja seksuaalisuuden fantasiatila alkaa kehittyä. Noin kahdeksan vanhasta alkaen lapsi kohdistaa ihastuksen tunteita (*5 salainen ihastus*) tuttuihin ikätovereihin, mutta kohde on usein salattu. Tälle portaalle osuu tavallisesti itsetyydytyksen aloittaminen.

Ihastuksen kohteita tunnustetaan (*6 ystävä saa tietää ihastuksesta*) kavereille noin 9–14-vuotiaana ja suoraan kohteelle (*7 tykkään sinusta*) tunteet tunnustetaan noin 10–15-vuotiaana. Jälkimmäiselle portaalle osuvat useimmiten myös murrosiän keholliset muutokset. Seuraavaksi, noin 12–16-vuotiaana, kokeillaan (*8 käsikkäin*) seurustelua ja ihastumisen tunteesta kertovaa kosketusta, kuten kädestä pitämistä. Tälle portaalle kuuluvat kiihottumisen tunteet sekä itsetyydytys.

Yhdeksännellä portaalla, noin 13–18-vuotiaana, (*9 suudelmien riemu*) tutustutaan suutelemiseen ja kosketuksessa voi olla seksuaalinen sävy, mutta se tapahtuu rajatulla, kasvojen, kaulan, hiusten ja käsivarsien alueella. Hyväilyseksi (*10 hyvältä tuntuvat hyväilyt*) tulee kuvioihin myöhäisnuoruudessa. Noin 15–20-vuotiaat tutustuvat yhdessä kumppanin kanssa seksuaaliseen nautintoon ja siihen, millaista on koskettaa toista ja antaa toisen koskettaa itseään intiimisti. Viimeinen kehitysporras (*11 rakkautta ja seksiä!*) ajoittuu keskimäärin ikävuosiin 16–25. Tällöin opetellaan yhdistämään rakkauden tunne ja seksuaalinen nautinto. Rakastelulla tavoitellaan uudenlaista mielihyvää ja syvempää yhteyttä kumppaniin. Seurustelu alkaa olla tavallista ja rohkeus hankkia seksuaalisia kokemuksia kasvaa. Samalla ymmärretään seksin harrastamiseen liittyviä rajoja ja riskejä. Ensimmäinen yhdyntä ajoittuu usein tälle portaalle.

Kaksi viimeistä porrasta on vaikea erottaa tarkkarajaisesti toisistaan. Se, mikä yhdelle on hyväilyseksiä, on toiselle rakastelua. Portailla onkin yhteinen tavoite: vastavuoroinen seksuaalinen nautinto ja kyse on enemmänkin asteittaisen halun sekä rohkeuden lisääntymisestä seksuaalisessa kontaktissa. Vuoden 2015 painoksessa on vielä kahdestoista porrasta, joka kuvaa aikuisuuden kehittyvää ja tutkivaa rakastelua. Seksuaalisuuden portaisiin sisältyykin ajatus seksuaalisuudesta läpi elämän muovautuvana ominaisuutena ja kussakin rakkaussuhteessaan ihminen käy tavallaan läpi nämä portaat niin valmiuksien kuin tekojen muodossa. On huomioitava, että seksuaalisuuden portaat ovat mallinnus seksuaalisuuden kehittymisestä yleisellä tasolla. Joillakin portailla viivytään pidempään kuin toisilla ja kaikki eivät välttämättä koe elämässään kaikkien portaiden kokemuksia. Seksuaalisuus on jokaisen ihmisen ainutlaatuinen ominaisuus, jonka kehittymisen tahti, polku ja vaiheet ovat aina yksilöllisiä.

Seksuaalinen käyttäytyminen nuoruusiässä

Seksuaalisuus ja seksuaalinen käyttäytyminen kuuluvat normatiivisesti nuoruusikään. Nuoria, 15–19-vuotiaita tutkineet Pakarinen ja kumppanit (2014) kuvaavat nuorten seksuaalisen käyttäytymisen näyttävästi aktiivisena ja monimuotoisena. Nuoruusikä onkin tärkeä ajanjakso seksuaalisuuden kehittymisen kannalta, ei ainoastaan murrosiän ja sukukypsyuden saavuttamisen vuoksi, vaan seksin, seksuaalisuuden ja seksuaalisen identiteetin tutkailun kannalta (Tolman & McClelland, 2011). Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (THL) teettämän, vuoden 2019, Kouluterveyskyselyn mukaan 16–19-vuotiaista lukiolaisista reilu kolmannes (38.1 %) ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevista reilu puolet (54.9 %) oli ollut ainakin kerran yhdynnässä. Lukiolaisilla osuus ei eronnut

tyttöjen ja poikien välillä, mutta ammattikouluissa osuus oli tyttöjen (62.5 %) keskuudessa poikia (49.6 %) suurempi (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020, Kouluterveyskysely 2019). Ehkäisyä ei viimeisimmässä yhdynnässä ollut käyttänyt 6.7 % lukiolaisista ja 10.7 % ammattikoululaisista. Kyselyhetkellä lukiolaisista seurusteli reilu neljännes (26.2 %) ja ammattikoululaisista reilu kolmannes (33.6 %). Molemmissa ryhmissä seurustelevien tyttöjen osuus oli poikia suurempi.

Seksuaaliseen tutkailuun liittyy myös potentiaalisia riskejä (Tolman & McClelland, 2011). Seksuaalinen riskikäyttäytyminen on tutkimuksissa tavallisesti määritelty useina seksikumppaneina, huolettomana (engl. casual) seksinä, ehkäisyn käyttämättä jättämisenä sekä aikaisena seksielämän aloittamisena, jolla tarkoitetaan tässä yhteydessä ensimmäistä yhdyntää alle 16-vuotiaana (McElwain ym., 2015). Väestöliiton mukaan noin neljännes (24 %) 15-vuotiaista suomalaisista tytöistä ja viidennes pojista oli ollut yhdynnässä (Väestöliitto, FINSEX, 2015). Ensimmäisessä yhdynnässään ilman ehkäisyä oli Väestöliiton mukaan (FINSEX, 2019) ollut joka kymmenes suomalaisista. WHO:n (Currie, 2012) tutkimuksen mukaan lähes 80 % 15-vuotiaista oli käyttänyt kondomia edellisessä yhdynnässä. Ehkäisytablettiä oli käyttänyt 20 %, mutta tuplaehkäisy ei raportin mukaan kuitenkaan ollut nuorten keskuudessa tyypillistä, eikä raportista selviä, kuinka moni oli jättänyt ehkäisyn kokonaan käyttämättä (Currie, 2012). Suomessa noin kolmannes oli käyttänyt pilleriä ehkäisymenetelmänä ja 70 % kondomia. Yhdysvaltalaisen tutkimuksen mukaan 30 % nuorista, iältään 14–21-vuotiaista pariskunnista ei käyttänyt ehkäisyä ensimmäisessä yhdynnässään ja puolet pareista ei käyttänyt ehkäisyä jokaisella yhdyntäkerralla (Widman ym., 2006). Tutkimuksen perusteella kommunikaatio lisäsi ehkäisyn käyttöä ja kommunikaatiota puolestaan edisti tyytyväisyys suhteeseen, minkä perusteella tutkijat päättelivät kommunikaation olevan tärkeä osa seksuaalista päätöksentekoa ja, tässä tapauksessa, turvallista seksuaalista käyttäytymistä. Aikaisen seksielämän aloituksen on todettu tutkimuksissa lisäävän seksitautien ja raskauden todennäköisyyttä (Kaestle ym., 2005). Lisäksi kun seksikumppaneita on useita, kondomin käyttö todettiin epäjärjestelmälliseksi, mikä nosti edellä mainittuja riskejä (Chen ym., 2010). Väestöliiton FINSEX tutkimuksesta ei suoraan selviä tietoja nuorten seksikumppanien lukumääristä, mutta 18-24-vuotialla oli ollut kumppaneita kahdesta viiteen ja alle 35-vuotiailla vastikään parisuhteen solmineilla nykyinen kumppani oli keskimäärin yhdeksäs (FINSEX Seksikumppaneiden määrä - Väestöliitto, 2015). Nuoruusiässä kaverisuhteilla vaikuttaa olevan vahva vaikutus nuoren seksuaaliseen riskikäyttäytymiseen (Chen ym., 2010). Clark ja kumppanit (2021) havaitsivat, että antisosiaalisesti käyttäytyvät kaverit lisäsivät seksuaalisen riskikäyttäytymisen todennäköisyyttä, kun taas prososiaalisesti käyttäytyvä kaveriporukka oli yhteydessä vähäisempään riskikäyttäytymiseen. Vrangalovan ja Savin-Williamsin (2011) mukaan seksikumppanien suuri lukumäärä ja aikainen seksin harrastamisen aloittaminen eivät kuitenkaan olleet yhteydessä alhaisempaan hyvinvointiin (Vrangalova & Savin-Williams, 2011).

Nuoruusiässä seksuaalinen halu ja kiinnostus kasvavat fyysisen kypsymisen myötä. Näin ollen seksin harrastaminen voidaan nähdä normatiivisena ja terveenä nuoruusikään ja varhaisaikuisuuteen liittyvänä kehitysprosessina, joka mahdollistaa nuorelle mielihyvän ja tyydytyksen kokemisen sekä auttaa häntä rakentamaan autonomiaa, itseluottamusta ja yhteyttä toisiin ihmisiin (Vrangalova & Savin-Williams, 2011). Tutkimuksissa on saatu ristiriitaisia tuloksia aikaisen seksielämän aloittamisen vaikutuksesta yksilön hyvinvointiin. Useat teoreettiset mallit esittävät, että käyttäytymisellä voi olla negatiivisia seurauksia yksilön hyvinvoinnille, mikäli käyttäytyminen rikkoo yleisesti hyväksytyjä sosiaalisia normeja. Seksuaalinen käyttäytyminen on suuressa määrin sosiaalisen vaikutuksen alaisena ja siten yksilön vertaisten vaikutuspiirissä. Näin ollen oman ryhmän normeista poikkeava käyttäytyminen voi johtaa sosiaaliseen hylkäämiseen, mikä puolestaan uhkaa inhimillisiä perustarpeita ja laukaisee hälytysjärjestelmän, toisin sanoen kiintymysjärjestelmän, emotionaalisen ja fyysisen tuen puuttuessa (Slavich et al. 2010).

Tolman ja McClelland (2011) kuvaavat meta-analyysissään seksuaalisuutta kehityksellisenä ilmiönä. Analyysi käsittää reilut 700 artikkelia, jotka tarkastelevat seksuaalisuuden kehittymistä nuoruusiässä. Seksuaalinen käyttäytyminen käsittää seksuaalisuuden käytöspuolen, seksuaalinen minäkäsitys sisältää yksilön kehityksen ja seksuaalinen sosialisatio edustaa sosiaalista kontekstia, jossa nuoret kehittävät seksuaalista tietoaan ja kokemuksiaan. Kymmenen vuoden ajalta kerättyä dataa yhdistää heidän mukaansa näkemys siitä, että kasvavissa määrin nuoruusiässä tapahtuva seksuaalinen käyttäytyminen nähdään seksuaalisuuden psykologisena ja kehityksellisenä polkuna eikä niinkään tienä psykologiseen ja fyysiseen vahinkoon. 2000-luvun alusta lähtien seksin harrastamisen tavat ovat entisestään monipuolistuneet. Tutkimuksissa puhutaan myös aktiivisesta valinnasta olla harrastamatta seksiä. Seksuaalinen käyttäytyminen ja riskikäyttäytyminen ovat vahvasti sidoksissa toisiinsa. Tolman ja McClelland (2011) havaitsivat, että mikäli seksin harrastamisen syy oli nostattaa tai hakea itsetuntoa, käytettiin vähemmän kondomia. Tutkijat totesivat vertaisten merkityksen seksuaalisuuteen suureksi nuoruusiässä. Nuoret toimivat erilaisissa verkostoissa kuin aikuiset, jonka tuloksena heidän intiimit ja seksuaaliset valintansa liittyvät kollektiiviseen käsitykseen heidän henkilökohtaisista valinnoistaan. Samassa tutkimuksessa todettiin läheisyyden kaipuun olevan syy harrastaa seksiä nuoruusiässä. Vertaisten lisäksi medialla on voimakkaan ohjaava merkitys käyttäytymiseen. Tutkijat ehdottavat, että puhuisimme kaksijakoisen ”positiivinen seksuaalinen käyttäytyminen” ja ”seksuaalinen riskikäyttäytyminen” sijasta laadullisesti kummastakin samassa normatiivisesti nuoruusikään kuuluvassa kehityksellisessä paketissa (Tolman & McClelland, 2011).

Kiintymyksen ja seksuaalisen käyttäytymisen yhteydet

Kiintymys- ja seksuaalinen käyttäytyminen ovat toisistaan erillisiä ja palvelevat osin eri tarkoituksia (Birnbaum, 2010). Käyttäytymiset ovat kuitenkin yhteydessä toisiinsa ja usein romanttisen suhteen osapuolet ovat toisilleen sekä kiintymyshahmoja että seksikumppaneita. Kiintymys nähdään pohjana seksuaalisuuden kehittymiselle ja toisaalta seksuaalisuuden mielletään ylläpitävän kiintymystä (Birnbaum, 2010). Tutkimus onkin osoittanut kiintymyserojen selittävän sekä seksuaalisuuden muotoutumista että sen kokemista (Mikulincer & Shaver, 2016) ja kiintymyksen on havaittu olevan yhteydessä niin seksuaaliseen käyttäytymiseen, identiteettiin kuin tyytyväisyyteenkin (McNeil ym., 2018). Seksuaalisen käyttäytymisen on puolestaan todettu voivan muokata kiintymystä. Furman ja kumppanit (2016) havaitsivat seksin harrastamisen romanttisen kumppanin kanssa yhdistyvän sekä vähempään välttelevyyteen että ahdistuneisuuteen ja seksin tuttavien tai kavereiden kanssa olevan yhteydessä suurempaan välttelevyyteen. Mikäli ystävän kanssa oli sovittu seksistä (*friends with benefits*), seksin harrastaminen yhdistyi suurempaan välttelevyyteen ja ahdistuneisuuteen (Collibee & Furman, 2016). Kyseinen tutkimus toteutettiin pitkittäistutkimuksena 15–16-vuotiaille nuorille.

Yleisesti turvallinen kiintymys liitetään positiiviseen seksuaalisuuteen, jota luonnehtivat emotionaalinen intimitetti, kunnioitus ja avoimuus sekä positiiviset tunnekokemukset (Birnbaum ym., 2006; Szielasko ym., 2013). Birnbaum (2010) kuvaa katsauksessaan turvallisesti kiintyneiden henkilöiden raportoivan seksin miellyttävimmäksi sitoutuneissa romanttisissa suhteissa. Tracy ja kumppanit (2003) havaitsivat turvallisesti kiintyneiden nuorten kokevan seksuaalista kompetenssia, positiivisia näkemyksiä itsestä ja toisesta sekä mukavuutta läheisessä suhteessa. Tutkijat toteavat turvallisesti kiintyneiden nuorten hakeutuvan turvattomasti kiintyneitä todennäköisemmin intiimiin, rakkaudelliseen suhteeseen ja käyttävän vähemmän todennäköisesti päihteitä seksuaalisissa kanssakäymisissä (Tracy ym., 2003). Turvaton kiintymys puolestaan liitetään seksuaalisuuden haasteisiin ja sekä kiintymyksen ahdistuneisuus että välttelevyys ennustavat Khouryn ja Findlayn (2014) mukaan heikompaa seksuaalista tyytyväisyyttä, kiihottumista ja nautintoa. Turvattomaan kiintymykseen liittyy tutkimusten lukumääräisesti enemmän yhdyntää, mistä itsearviointien mukaan kuitenkin nautitaan vähemmän (McNeil ym., 2018). Myös Gentzler ja Kerns (2004) havaitsivat korkeakouluopiskelijoilla kiintymyksen turvattomuuteen liittyvän paljon halutonta, mutta suostumuksellista seksiä. Naisilla tämä päti niin kiintymyksen ahdistuneisuuden kuin välttelevyyden osalta, mutta miehillä ainoastaan kiintymyksen välttelevyyden osalta.

Nuorilla, keskimäärin 16-vuotiailla, kiintymyksen ahdistuneisuus ennusti suurempaa määrää seurusteluidentiteetin tutkimista ja epäterveempiä seksuaalisia asenteita (McElwain ym., 2015).

Kiintymyksen välttelevyys ennusti vähempää määrää seurusteluidentiteetin tutkimista ja tämän välittämänä epäterveempiä seksuaalisia asenteita sekä seksuaalisesti aktiivisten miesten keskuudessa korkeampaa seksuaalista riskinottoa. Kuitenkin yleisesti määrällisesti suurempi identiteetin tutkailu ennusti terveempiä seksuaalisia asenteita ja nämä puolestaan vähempää seksuaalista riskikäyttäytymistä. Tutkimuksessaan McElwain ja kumppanit (2015) eivät löytäneet suoraa yhteyttä kiintymyksen turvattomuuden ja seksuaalisen riskikäyttäytymisen välillä. Saint-Eloi Cadely ja kumppanit (2020) kuitenkin löysivät yhteyden kiintymyksen välttelevyyden ja seksuaalisen riskikäyttäytymisen välillä. Feeney ja kumppanit (2000) puolestaan havaitsivat tutkimuksessaan nuorilla, kiintymykseltään ahdistuneilla, aikuisilla negatiivisia asenteita kondomeja kohtaan, ja he käyttävät kondomia muita kiintymysryhmiä harvemmin. Yarkovsky ja Timmons Fritz (2014) havaitsivat, että kiintymykseltään ahdistuneilla tytöillä ja kiintymykseltään turvallisilla pojilla oli eniten seksuaalisia kokemuksia. Korkea ahdistuneisuus on nuoruusiässä liitetty aktiiviseen seksuaalielämään ja toisaalta alhaiseen kykyyn kontrolloida seksuaalisia kohtaamisia (Tracy ym., 2003). Yarkovsky ja Timmons Fritz (2014) toteavat tutkimuksessaan, että kiintymykseltään ahdistuneilla naisilla, etenkin jos ensimmäinen yhdyntä oli ollut alle 15-vuotiaana, oli suurempi todennäköisyys joutua seksuaalisen väkivallan uhriksi. Kiintymyksen ahdistuneisuus on tutkimuksissa yhdistetty aikaisempaan ensimmäiseen yhdyntään, tarkoittaen tässä yhteydessä alle 15-vuotiasta (Yarkovsky & Timmons Fritz, 2014). Erään toisen tutkimuksen mukaan yhteys päti kuitenkin vain naisilla, sillä kiintymykseltään ahdistuneilla miehillä ensimmäinen yhdyntä tapahtui keskimääräistä myöhemmin (Gentzler & Kerns, 2004).

Kiintymyksen turvattomuudella on lisäksi havaittu olevan merkitystä yksilön seksuaalisiin motiiveihin (Schachner & Shaver, 2004). Tutkimuksessaan Schachner ja Shaver (2004) toteavat korkean kiintymyksen ahdistuneisuuden liittyvän seksin harrastamiseen epävarmuuden vähentämiseksi ja vahvan läheisyyden saavuttamiseksi. Korkea kiintymyksen välttelevyys oli puolestaan yhteydessä seksin harrastamiseen ikätovereiden vakuuttamiseksi, etenkin kasuaalisissa seksisuhteissa. Katsauksessaan Birnbaum (2010) kuvaa ahdistuneesti kiintyneiden turvautuvan seksiin kaipaamansa turvallisuuden, läheisyyden ja rakkauden tarpeiden täyttämiseksi. Kiintymyksen ahdistuneisuuden onkin todettu olevan yhteydessä tapaan käyttää seksiä välineenä kiintymistarpeiden ja emotionaalisen läheisyyden täyttämiseksi (Birnbaum ym., 2012; Impett ym., 2008; Szielasko ym., 2013). Taipumus näkyy esimerkiksi tunnepitoisen seksin mieltymyksenä eli toiveina ovat suutelu, halailu ja sylissä pitäminen, mustasukkaisuutena ja riippuvuutena sekä vahvana seksuaalisena motivaationa kiintymistarpeita aktivoivissa tilanteissa, kuten havaittu uhka ihmissuhteelle (Birnbaum, 2010; Szielasko ym., 2013). Tutkijat (Birnbaum, 2007; Birnbaum ym., 2006) kuitenkin esittävät, etteivät seksuaaliset kokemukset näytä täyttävän kiintymyksen

ahdistuneisuuteen liittyviä ihmissuhdeodotuksia, mikä saattaa johtaa turhautumiseen ja kumppanista vieraantumiseen. Nuoria, 13–19-vuotiaita tutkineet Tracy ja kumppanit (2003) havaitsivat kiintymykseltään ahdistuneilla seurusteluun ja seksuaalisiin kokemuksiin liittyvän voimakasta hylkäämisen pelkoa. Tutkimuksessaan he toteavat näiden nuorten ihastuvan nopeasti sekä harrastavan seksiä useammin ja aikaisemmin muihin kiintymysryhmiin verrattuna. Kiintymyksen ahdistuneisuuteen liittyvä hylätyksi tulemisen pelko voi Birnbaumin (2010) mukaan johtaa omien seksuaalisten tarpeiden sivuuttamiseen ja mukautumiseen kumppanin mieltymyksiin tämän miellyttämiseksi. Muun muassa Davis ym. (2004) liittävät tämän pyrkimykseen pitää seksikumppani tyytyväisenä ja näin ehkäistä hylätyksi tulemistä (Schachner & Shaver, 2004; Tracy ym., 2003). Tilanteesta seuraava turhautuminen voi kuitenkin näyttäytyä vaikeuksina ihmissuhteessa sekä suhteeseen ja seksiin liittyvinä huolina (Birnbaum, 2010).

Välittevästi kiintyneille henkilöille luontaisesti seksiin kuuluva läheisyys tuntuu Birnbaumin (2010) katsauksen mukaan epämukavalta, jonka vuoksi he erottavat seksuaalisuuden psyykkisestä intiimistä suhteesta. Taipumus näkyy esimerkiksi harvempana seksin harrastamisena parisuhteessa, itsetyydytyksen suosimisena sekä tunteista erillisenä seksin harrastamisena, kuten ”yhden yön juttuina”. Birnbaum (2010) esittää taipumuksen näyttäytyvän myös romanttisissa parisuhteissa seksielämänä suhteellisen vailla tunnesidettä. Tracy ja kumppanit (2003) havaitsivat tutkimuksessaan nuorilla, 13–19-vuotiailla, kiintymyksen välittelevyyteen liittyvän haluttomuutta muodostaa läheisiä suhteita ja seksielämän aloittamisen motivaattorina ennemminkin neitsyyden menettämisen. Lisäksi he havaitsivat kiintymykseltään välittelevillä nuorilla vähemmän seksuaalista aktiivisuutta verrattuna kiintymykseltään ahdistuneisiin ja turvallisiin nuoriin sekä voimakkaampaa epävarmuutta omasta seksuaalisesta kompetenssista. Epävarmuus omasta rakastettavuudesta nähdään tutkimusten mukaan uhkana itsearvostukselle, mikä käynnistää toista etäännyttävää käyttäytymistä, tarkoituksena suojata itseä hylkäämiseltä (Birnbaum ym., 2012). Kiintymyksen välittelevyyden on todettu olevan yhteydessä negatiivisempaan kommunikoinnin tyyliin, jota luonnehtivat vihamielisyys, negatiivinen affekti sekä aikuisilla pareilla taitamaton kommunikointi seksuaalisuuden teemojen ympärillä (McNeil ym., 2018). Koska kommunikointi on tärkeä osa terveen seksuaalisen suhteen kehitystä ja ylläpitoa, tämä tutkimushavainto on olennainen. Samanlaista yhteyttä ei löydetty kiintymyksen ahdistuneisuuteen, mikä on ristiriidassa itsehavainnointimenetelmiä käyttäneiden tutkimusten kanssa. Korkea kiintymyksen välittelevyys on tutkimusten mukaan yhteydessä fyysiseen viehättävyyteen perustuvaan parinvalintaan, sitoutumattomiin seksuaalisiin suhteisiin (Davis ym., 2004; Schachner & Shaver, 2004) sekä seksuaaliseen riskikäyttäytymiseen, kuten irtosuhteiden harrastamiseen ja ehkäisyn käyttämättä jättämiseen (Manning ym., 2005; Tracy ym., 2003).

Puberteetin ajankohdan merkitys

Puberteetti eli murrosikä on kehityksellinen siirtymävaihe lapsuudesta aikuisuuteen ja siihen liittyy sekä fyysisiä että psyykkisiä muutoksia (Dunkel, 2007). Muutosten tarkoitus on saavuttaa sukukypsyys ja niitä säätelee neuroendokriininen järjestelmä. Puberteetissa kasvu nopeutuu, sukupuolitetut ominaisuudet, kuten rintojen kasvu tytöillä ja kivesten kasvu pojilla, kehittyvät ja kehon koostumus sekä rasvakudoksen jakautuma muuttuvat. Puberteettiin kytkeytyvät muutokset ilmaantuvat yksilöllisesti 8–14-vuotiaana (Dunkel, 2007) ja noin viidellä prosentilla väestöstä ilmenemisikä on tätä aiemmin tai myöhemmin.

Nuoria, 14–18-vuotiaita, tutkineet Lam ja kumppanit (2002) havaitsivat puberteetin ajankohdalla olevan yhteys heteroseksuaaliseen aktiivisuuteen. Tutkittavat luokiteltiin puberteetin ajankohdan perusteella aikaisin, keskiarvoisesti ja myöhään kehittyneisiin. Pojista aikaisin kehittyneet olivat nuorimpia raportoimaan seurustelua ja yhdyntää, jonka jälkeen seurasivat keskiarvoisesti kehittyneet ja sitten myöhään kehittyneet. Tytöillä aikaisin ja keskiarvoisesti kehittyneiden välillä ei havaittu eroa, mutta muita myöhempään kehittyneet osallistuivat seksuaaliseen toimintaan kahta muuta ryhmää myöhemmällä iällä (Lam ym., 2002). Tutkijat havaitsivat myös, että ne, jotka olivat osallistuneet kaikkiin mitattuna olleisiin seksuaalisiin aktiviteetteihin, olivat kypsyneet muita aikaisemmin. Lam ja kumppanit (2002) katsoivat tutkimuksessaan pojat aikaisin kehittyneiksi, mikäli ensimmäinen siemensyöksy esiintyi 11-vuotiaana tai alle ja myöhään kehittyneiksi, kun ensimmäinen siemensyöksy esiintyi 15-vuotiaana tai yli. Tytöt katsottiin aikaisin kehittyneiksi, kun kuukautiset olivat alkaneet 10-vuotiaana tai alle ja myöhään kehittyneiksi, kun kuukautiset alkoivat 14-vuotiaana tai yli.

Erään tutkimuksen mukaan aiempi puberteetti saattoi lisätä tytöillä todennäköisyyttä aiempaan yhdyntöjen aloitukseen (Biro & Dorn, 2005). Kuukautisten alkamisen todettiin olevan yhteydessä seksuaalisen kanssakäymisen, tässä yhdynnän, aloittamiseen sekä kumppanien määrään, joten puberteetin ajankohdalla saattaa olla merkitystä seksuaaliseen käyttäytymiseen ainakin ajallisesta näkökulmasta (Biro & Dorn, 2005). Aikaisempi seksielämän aloitus oli Golden ja kumppanien (2016) tutkimuksessa yhteydessä sisään- ja ulospäinsuuntautuneeseen psyykkiseen oireiluun, suurempaan määrään päihteidenkäyttöä sekä alhaisempaan itsearvostukseen. Aiemmin aloitettu seksielämä on liitetty tutkimuksissa myös seksuaaliseen riskikäyttäytymiseen. Puusniekka ja kumppanit (2012) tutkivat nuorten seksuaalikäyttäytymistä 2000-luvulla ja havaitsivat, että nuorempana yhdynnät aloittaneilla oli enemmän kumppaneita, suojaamatonta seksiä ja seksitauteja sekä ei-toivottuja raskauksia.

Tutkimuskysymykset ja hypoteesit

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan kiintymystyylin ja seksuaalisen käyttäytymisen välisiä yhteyksiä myöhäisnuoruudessa. Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä tarkastellaan, selittävätkö 17–19-vuotiaan nuoren kiintymyksen ahdistuneisuus ja välttelevyys a) nuoren seksuaalista aktiivisuutta ja b) nuoren seksuaalista riskikäyttäytymistä. Toisena tutkimuskysymyksenä selvitetään, toimiiko nuoren itsearvioitu puberteetin ajankohta kiintymyksen ja seksuaalisen käyttäytymisen välistä yhteyttä muuntavana tekijänä. Aiemman empiirisen tutkimuksen valossa oletetaan, että nuoren kiintymystyyli ja seksuaalinen käyttäytyminen ovat yhteydessä siten, että kiintymyksen turvattomuus lisää nuoren seksuaalista aktiivisuutta sekä riskikäyttäytymisen todennäköisyyttä (Birnbaum, 2010; McElwain ym., 2015; McNeil ym., 2018; Mikulincer & Shaver, 2016; Saint-Eloi Cadely ym., 2020; Szielasko ym., 2013; Yarkovsky & Timmons Fritz, 2014). Puberteetin ajankohdan oletetaan vaikuttavan kiintymyksen ja seksuaalisen käyttäytymisen väliseen yhteyteen siten, että turvattoman kiintymyksen yhteys seksuaaliseen aktiivisuuteen ja riskikäyttäytymiseen on erityisen voimakas varhain puberteetin saavuttaneilla nuorilla. Aiemmissa tutkimuksissa varhain saavutetun puberteetin on todettu olevan yhteydessä aikaisempaan seksielämän aloittamiseen (Kowalski ym., 2021) sekä suurempaan seksuaalisen riskikäyttäytymisen todennäköisyyteen (Baams ym., 2015).

TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkittavat

Tutkimuksen aineisto on peräisin Tampereen yliopiston Kehityksen Ihmeet (KEHI) - tutkimusprojektista. Monitieteellinen pitkittäistutkimus aloitettiin vuonna 1999 Helsingin yliopiston sekä Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin (HUS) yhteistyönä. KEHI-tutkimus pyrkii ymmärtämään ihmisen biopsykososiaalista kehitystä ja sen erityisenä kiinnostuksen kohteena ovat varhaisten kokemusten merkitykset – miten ja miksi ihmisen varhaiset kokemukset vaikuttavat lapsuudesta aikuisuuteen. Tutkimusjoukko koostui alkujaan 763:sta raskauden toisella kolmanneksella olleesta avo- tai avioparista (Vänskä, 2017). Heistä noin puolella ($n = 406$) raskaus

oli alkanut hedelmöityshoitojen avulla. Aineistoa on kerätty seitsemänä ajankohtana: raskauden toisella kolmanneksella (T1) sekä lapsen ollessa iältään kaksi kuutautta (T2), 12 kuukautta (T3), 7–8 vuotta (T4), 9–10 vuotta (T5), 17–19 vuotta (T6) ja 18–20 vuotta (T7). Nyt toteutetussa tutkimuksessa tarkastellaan nuoren kiintymyssuhdetta, seksuaalista aktiivisuutta ja seksuaalista riskikäyttäytymistä myöhäisnuoruuden tutkimusvaiheessa T6.

Tämän tutkimuksen aineisto koostui 17–19-vuotiaista suomalaisista nuorista. Tutkittavia oli 439 ja heistä 256 (58.3 %) oli naisia, 175 (39.9 %) miehiä ja seitsemän (1.6 %) ei-binäärisiä. Valtaosa nuorista oli iältään hieman päälle 18-vuotiaita ($ka = 18.24$, $kh = 0.35$), peruskoulun suorittaneita (87.7 %) lukio-opiskelijoita (74.5 %). Nuorista 13.9 % opiskeli ammattikoulussa, 3.6 % oli työelämässä, 1.6 % työttömänä ja 5 % muissa toimissa. Lukion tai ammattikoulun jo suorittaneita aineistossa oli 9.8 %. Kaksi kolmasosaa nuorista asui kummankin vanhemman luona (67.0 %). Toisen vanhemman luona nuorista asui 17.1 %, vuorottain kummankin luona 10.2 %, itsenäisesti 2.5 % ja jonkun muun kanssa (kämppekaveri, avo- tai aviopuoliso, vaihto-oppilas) 1.8 %. Nuorten vanhemmista neljäsosa (24.6 %) oli eronnut. Sisaruksia suurimmalla osalla nuorista oli yksi tai kaksi (72.9 %) ja koko aineistossa sisarusten lukumäärä vaihteli nollassa kahdeksaan. Terveystilansa suurin osa kuvaili hyväksi (50.6 %) tai melko hyväksi (33.0 %). Loput nuoret arvioivat terveystilansa keskitasoiseksi (12.5 %), melko huonoksi (3.2 %) tai huonoksi (0.7 %). Yleisimmät raportoidut somaattiset pitkäaikaissairaudet olivat astma, atooppinen ihottuma, allergiat sekä tuki- ja liikuntaelinsairaudet. Neuropsykiatrisia tai mielenterveyden häiriöitä raportoi sairastavansa tai sairastaneensa 12.8 % nuorista. Näistä yleisimmät olivat masennus ja ahdistushäiriö, joiden osalta aineistossa esiintyi myös merkittävää komorbiditeettia.

Vajaa kolmannes (30.3 %) nuorista oli tutkimushetkellä seurustelusuhteessa ja hieman yli puolet (53.3 %) oli joskus seurustellut. Kaikkiaan nuorilla oli ollut seurustelusuhteita nollassa kuuteen ja suurimmalla osalla (74.4 %) joskus seurustelleista suhteita oli ollut yhdestä kahteen. Keskimäärin nuoren pisin suhde oli kestänyt vuoden verran, ja suhteiden kestot vaihtelivat kahdesta viikosta neljään ja puoleen vuoteen. Seksuaaliselta suuntautumiseltaan nuorista 81.1 % oli heteroseksuaalisia, 7.1 % biseksuaalisia, 2.1 % homoseksuaalisia, 2.5 % pan-, demi- tai objektiseksuaalisia ja 0.5 % aseksuaalisia. Noin kuusi prosenttia (6.2 %) nuorista oli seksuaalisesta suuntautumisestaan epävarmoja. Naisilla kuukautisten alkamisikä vaihteli yhdeksästä ikävuodesta kuuteentoista ja kolme neljänestä (74.4 %) ilmoitti kuukautisten alkaneen viimeistään kolmetoistavuotiaana.

Mittarit ja muuttujat

Nuoren kiintymystä mitattiin Experiences in Close Relationships - Relationship Structures (ECR-RS) mittarilla (Fraley ym., 2011). Tämä itsearviointimenetelmä mittaa kiintymyksen ahdistuneisuutta (*anxiety*) ja välttelevyyttä (*avoidance*) suhteessa äitiin, isään, ystävään ja todelliseen tai kuviteltuun romanttiseen kumppaniin. Kunkin suhteen kohdalla kuusi väittämää mittaa kiintymyksen välttelevyyttä (esimerkiksi ”En mielelläni näytä tälle henkilölle, miltä minusta pohjimmiltani tuntuu”) ja kolme kiintymyksen ahdistuneisuutta (esimerkiksi ”Pelkään, että tämä henkilö saattaa hylätä minut”). Yhteensä väittämiä on siten 36 ja niihin vastataan seitsenportaisella Likert-asteikolla (1 = ”vahvasti eri mieltä” ja 7 = ”vahvasti samaa mieltä”). Nuorten vastauksista muodostettiin kahdeksan keskiarvomuuttujaa, joista neljä kuvasi kiintymyksen välttelevyyttä suhteessa äitiin ($\alpha = .90$), isään ($\alpha = .90$), ystävään ($\alpha = .88$) ja seurustelukumppaniin ($\alpha = .87$) ja neljä kiintymyksen ahdistuneisuutta suhteessa äitiin ($\alpha = .88$), isään ($\alpha = .89$), ystävään ($\alpha = .91$) ja seurustelukumppaniin ($\alpha = .93$). Ennen keskiarvomuuttujien muodostamista skoorattiin uudelleen neljä välttelevyyttä mittaavaa väittämää siten, että kaikissa muuttujissa korkeammat pistemäärät heijastelivat korkeampaa kiintymyksen turvattomuutta. Suhdespesifeistä keskiarvoista muodostettiin kaksi yleistä nuoren kiintymyksen keskiarvomuuttujaa, jotka olivat lopulliset analyyseissa käytettävät muuttujat. Nämä kuvasivat siis nuoren kiintymyksen yleistä välttelevyyttä ($\alpha = .91$) ja ahdistuneisuutta ($\alpha = .88$). Muuttujien teoreettinen vaihteluväli oli yhdestä seitsemään pistettä. ECR-RS mittarin validiteetti on todettu hyväksi ja mittari soveltuu nuoren kiintymyksen mittaamiseen (Donbaek & Elklit, 2014).

Nuoren seksuaalista aktiivisuutta mitattiin Hansenin ja kumppaneiden (1999) kehittämällä Adolescent Sexual Activity Index (ASAI) -mittarilla. Itsearviointimenetelmä kehitettiin mittaamaan nuoren asteittain etenevää heteroseksuaalista aktiivisuutta viimeisten 30 päivän aikana. Mittari koostuu 10 väittämästä, joissa nuorta pyydetään arvioimaan, kuinka monta kertaa viimeisten 30 päivän aikana hänellä on ollut romanttisia tai seksuaalisia kokemuksia, kuten ”halaaminen”, ”hyväileminen” tai ”osallistuminen yhdyntään” sekä kolmesta avoimesta kysymyksestä, jotka kartoittavat yhdyntöjen lukumäärää viimeisten 30 päivän aikana sekä seksikumppanien lukumäärää viimeisten 30 päivän ja 12 kuukauden aikana. Mittarin väittämät, joihin vastattiin kuusiportaisella Likert-asteikolla (1 = ”en lainkaan” ja 6 = ”päivittäin”) ovat rinnastettavissa Seksuaalisuuden portaat -teoriaan (Korteniemi-Poikela & Cacciatore, 2015 ja 2019) ja tätä rinnastusta hyödynnettiin summamuuttujien laskemisessa seuraavasti: väittämät 1–3 määriteltiin kuuluvaksi luokkaan yksi, sillä ne vastasivat seksuaalisuuden *käsikkäin* -porrasta; väittämät 4–6 määriteltiin kuuluvaksi luokkaan kaksi, sillä ne vastasivat seksuaaliseen porrasta *suudelmien riemu*; ja väittämät 7–10

määriteltiin kuuluvaksi luokkaan kolme, sillä ne vastasivat portaita *hyvältä tuntuva hyväily* sekä *rakkautta ja seksiä*. Teoriassakin kaksi viimeistä porrasta on vaikeaa erottaa tarkkarajaisesti toisistaan, minkä vuoksi nämä kaksi porrasta yhdistettiin kolmanneksi luokaksi. Seksuaalisen aktiivisuuden summa laskettiin painottaen näitä kolmea luokkaa siten, että väittämät 1–3 kerrottiin luvulla yksi, väittämät 4–6 luvulla kaksi ja väittämät 7–10 luvulla kolme. Tällaiseen painotukseen päädyttiin, jotta summamuuttuja kuvaisi mahdollisimman kattavasti seksuaalisten kokemusten etenemisen hierarkkisuuutta. Summamuuttujan mahdolliset pistemäärät vaihtelivat välillä 21–126 ja suurempi pistemäärä merkitsi siis seksuaalisesti aktiivisempaa ja portailla pidemmälle edennyttä toimintaa. Muodostetun summamuuttujan reliabiliteetti osoittautui aineistossa erittäin hyväksi ($\alpha = .98$) ja mittari on todettu myös aiemmin psykometrisilta ominaisuuksiltaan hyväksi (Hansen ym., 1999). Mittarin kolme avointa kysymystä sisällytettiin analyysiin sellaisenaan. Kuvailevia tuloksia varten muodostettiin lisäksi kolme luokittelevaa muuttujaa kuvaamaan seksuaalisuuden portaita, joille havainnot otettiin mukaan sen perusteella, oliko nuori edennyt tälle portaalle eli vastannut vähintään yhteen porrasta kuvaavista väittämistä vähintään vastauksen ”kerran”.

Nuoren seksuaalista riskikäyttäytymistä mitattiin Cognitive Appraisal of Risky Events (CARE) mittarin avulla (Fromme ym., 1997). Mittari käsittää yhteensä kuusi osiota ja 30 kysymystä, jotka mittaavat nuoren riskikäyttäytymistä ja siitä koituvia seurauksia elämän eri osa-alueilla. Tähän tutkimukseen sisällytettiin kuitenkin vain seksuaalista riskikäyttäytymistä koskevat kuusi väittämää (esimerkiksi ”Harrastanut seksiä ilman sukupuolitautilta ehkäisyä” ja ”Harrastanut seksiä jonkun kanssa, jonka olen juuri tavannut tai jota en tunne hyvin”). Nuori arvioi osallistumisestaan kuhunkin kuvattuun toimintaan viimeisen kuukauden aikana seitsemäportaisella Likert-asteikolla (1 = ”en lainkaan” ja 7 = ”yli 31 kertaa”). Nuorten vastauksista muodostettiin summamuuttuja laskemalla vastaukset yhteen. Suurempi pistemäärä tarkoitti merkittävämpää riskikäyttäytymistä ja teoreettisesti pistemäärä vaihteli välillä 6–42. Mittarin luonteesta johtuen sille ei ollut mielekästä laskea reliabiliteettia. CARE -mittari on kuitenkin todettu psykometrisesti toimivaksi (Fromme ym., 1997; Katz ym., 2000).

Puberteetin ajankohtaa mitattiin kysymyksellä ”Verrattuna valtaosaan ikätovereistasi, miten arvioisit kehittyneesi fyysisesti murrosiässä?”. Nuori arvioi puberteettikehitystään ikätovereihin verrattuna kolmiportaisella asteikolla (1 = ”aiemmin”, 2 = ”samaa tahtia” ja 3 = ”myöhemmin”). Tilastollista analyysia varten muuttuja pisteytettiin uudelleen kaksiluokkaiseksi, jossa 0 = ”samaa tahtia tai myöhemmin” ja 1 = ”aiemmin kuin ikätoverini”. Tähän nimenomaiseen luokitteluun päädyttiin teoreettisen viitekehyksen ja aiemman tutkimustiedon pohjalta (Baams ym., 2015; Kowalski ym., 2021).

Aineiston analysointi

Tilastolliset analyysit suoritettiin SPSS Statistics -ohjelmalla (versio 26). Aineiston analysointi aloitettiin poikkeavien arvojen tarkastelulla. Tässä aineistossa ei ilmennyt merkitsevästi poikkeavia arvoja. Seuraavaksi tarkasteltiin puuttuvia arvoja. Nuorista kaikkiaan 82.2 % ($n = 361$) oli vastannut kaikkiin tämän tutkimuksen kannalta olennaisiin kysymyksiin. Puuttuvien arvojen tarkastelussa on kuitenkin huomioitava seksuaalisuutta koskevat kysymykset, joihin oletettavasti seksiä vielä harrastamattomat nuoret jättivät vastaamatta. Viisi nuorista (1.1 %) ei ollut vastannut yhteenkään seksuaalista aktiivisuutta koskevaan väittämään, ja väittämäkohtaisesti tarkasteluna puuttuvien arvojen määrä vaihteli kuudesta (1.4 %) 11:een (2.5 %). Seksuaalista aktiivisuutta koskevien avointen kysymysten kohdalla väittämäkohtainen puuttuvien arvojen määrä oli 40 (9.1 %) tai 41 (9.3 %). Nuorista kolme (0.7 %) ei ollut vastannut seksuaalista riskikäyttäytymistä koskeviin väittämiin lainkaan ja väittämäkohtaisesti puuttuvat arvot vaihtelivat kolmesta viiteen (1.1 %). Yhteenkään kiintymystä koskevaan väittämään ei ollut vastannut yksi nuorista (0.2 %), ja väittämäkohtaisesti tarkasteluna puuttuvien arvojen määrä vaihteli yhdestä kahteentoista (2.7 %). Eniten puuttuvia arvoja oli kysymyksissä, jotka kartoittivat kiintymystä seurustelu- tai aviokumppaniin. Tutkimushetkellä aineiston nuorista seurusteli vajaa kolmannes (30.3 %), mikä selittänee puuttuvia arvoja nimenomaan kiintymystä kumppaniin kartoittavissa kysymyksissä. Nuoria oli kuitenkin ohjeistettu vastaamaan kysymykseen joko todellista tai kuvitteellista kumppaniaan ajatellen.

Seksuaalisen aktiivisuuden ja riskikäyttäytymisen yksittäiset puuttuvat arvot korvattiin moodilla, joka oli kaikkien väittämien kohdalla 1 ("en lainkaan"). Mikäli yhteenkään väittämään ei ollut vastattu, jätettiin puuttuvat arvot korvaamatta ja havaintoyksikkö putosi pois varsinaisesta analyysistä. Näin ollen seksuaalisen aktiivisuuden kohdalla putosi viisi ja riskikäyttäytymisen kohdalla yhteensä kolme nuorta. Seksuaalista aktiivisuutta mittaavien avointen kysymysten moodi oli 0 ja tällä luvulla korvattiin puuttuvat arvot niiden nuorten kohdalla, jotka olivat vastanneet seksuaalista aktiivisuutta kuvaavan summamuuttujan muihin väittämiin vastauksella "ei lainkaan". Tätä korvausta ei kuitenkaan tehty sen kysymyksen kohdalla, jossa kartoitettiin 12 kuukauden aikana olleiden seksikumppanien lukumäärää, sillä moodi ei välttämättä olisi kuvastanut todellisia arvoja. Yhteensä puuttuvia arvoja korvattiin 34 nuorelle. Seksuaalista aktiivisuutta koskevissa avoimissa kysymyksissä puuttuvia arvoja jäi aineistoon seitsemän (1.6 %) koskien yhdyntöjen ja kuusi (1.4 %) koskien seksikumppanien lukumäärää viimeisten 30 päivän aikana, sekä 39 (8.9 %) koskien seksikumppanien lukumäärää viimeisten 12 kuukauden aikana. Puuttuvia arvoja ei korvattu

kiintymysmuuttujien kohdalla, sillä väittämistä muodostetut keskiarvomuuttajat eivät tätä edellyttäneet.

Ennen tilastollisten analyysien suorittamista tutkimusmuuttujien normaalijakautuneisuutta tarkasteltiin Kolmogorov-Smirnov ja Shapiro-Wilk-testien sekä huipukkuuden ja vinouden tunnuslukujen avulla. Kiintymyksen välttelevyyttä ja ahdistuneisuutta kuvaavien muuttujien jakaumat osoittautuivat vinoiksi, vaikka kiintymyksen välttelevyyden jakauma oli tasakoosteisempi. Seksuaalista aktiivisuutta ja riskikäyttäytymistä kuvaamaan muodostetut summamuuttajat eivät olleet normaalisti jakautuneita. Jakaumien merkittävän vinouden vuoksi varsinaisia analyyseja varten muodostettiin kustakin seksuaalisuusmuuttujasta uudet kaksiluokkaiset muuttajat. Seksuaalinen aktiivisuus, seksuaalinen riskikäyttäytyminen, seksikumppanien lukumäärä kuukauden ja vuoden aikana sekä yhdyntöjen lukumäärä kuukauden aikana luokiteltiin uudelleen kahteen luokkaan siten, että 0 = ”ei lainkaan muuttujan kuvaamaa käyttäytymistä” ja 1 = ”kyllä on muuttujan kuvaamaa käyttäytymistä”. Uudelleenluokittelussa seksuaalisen aktiivisuuden ja riskikäyttäytymisen osalta arvon 1 saivat kaikki ne nuoret, jotka olivat raportoineet vähintään yhden seksikokemuksen riippumatta siitä, mikä tuo kokemus oli ollut.

Tämän tutkielman tutkimuskysymyksiä tarkasteltiin logistisella regressioanalyysillä. Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä tarkasteltiin, selittävätkö kiintymyssuhteen välttelevyys ja ahdistuneisuus seksuaalista aktiivisuutta ja riskikäyttäytymistä. Binaariset logistiset regressioanalyysit tehtiin erikseen kullekin selitettävälle muuttujalle, joita olivat kaksiluokkaiset seksuaalisen aktiivisuuden, yhdyntöjen lukumäärän, seksikumppanien lukumäärän (30 pv ja 12 kk) sekä seksuaalisen riskikäyttäytymisen muuttajat. Selittäviksi muuttujiksi valittiin nuoren yleinen kiintymyksen välttelevyys ja ahdistuneisuus. Toisena tutkimuskysymyksenä haluttiin selvittää, muuntaako koettu puberteetin ajankohta nuoren kiintymystyylin ja seksuaalisen käyttäytymisen välistä yhteyttä. Tämän tarkastelemiseksi muodostettiin kaksi interaktiotermiä kertomalla muuttuja ’puberteetin ajankohta’ muuttujien ’kiintymyksen välttelevyys’ ja ’kiintymyksen ahdistuneisuus’ kanssa. Interaktiotermit muodostettiin standardoiduista kiintymyksen muuttujista.

Mahdollisia kontrolloitavia taustatekijöitä tarkasteltiin korrelaatioiden avulla. Taustatekijöistä tarkastelun kohteena olivat hedelmöityshoitotausta, nuoren kaksiluokkainen (0 = ”mies” ja 1 = ”nainen”) sukupuoli, nuoren ikä ja koulutus sekä vanhempien koulutustausta ja mahdollinen ero. Korrelaatioita tarkasteltiin suhteessa kiintymysmuuttujiin sekä logistisissa regressioanalyseissa käytettäviin seksuaalisen käyttäytymisen dikotomisiin muuttujiin.

Binaarisia logistisia malleja muodostettiin yhteensä viisi, erikseen kullekin selitettävälle seksuaalisen käyttäytymisen muuttujalle. Kontrolloitavat taustatekijät (nuoren sukupuoli ja vanhempien ero), puberteetin ajankohta sekä selittävät muuttajat (kiintymyksen ahdistuneisuus ja

välttelevyys) ja interaktiotermit lisättiin regressiomalliin samalla askelmalla, koska tarkastelun kohteena olivat nimenomaan kiintymyksen sekä interaktion yhteydet seksuaaliseen käyttäytymiseen. Regressioanalyysin yhteydessä mallin sopivuutta tarkasteltiin Hosmer–Lemeshow testillä.

TULOKSET

Kuvailevat tulokset

Nuorten kiintymys oli keskiarvomuuttujien perusteella suhteellisen turvallista (Fraley ym., 2011), sillä välttelevyyden ($ka = 2.56$, $kh = 0.91$) ja ahdistuneisuuden ($ka = 1.84$, $kh = 0.93$) keskiarvot olivat melko matalia (ks. taulukko 1). Nuorilla oli enemmän kiintymyksen välttelevyyttä kuin ahdistuneisuutta. Suhdespesifisti tarkasteltuna eniten välttelevyyttä nuoret kokivat suhteessa isään ($ka = 3.49$, $kh = 1.53$) ja toiseksi eniten äitiin ($ka = 2.73$, $kh = 1.39$). Vähiten välttelevyyttä koettiin suhteessa kumppaniin ($ka = 1.86$, $kh = 1,00$). Eniten ahdistuneisuutta nuoret kokivat suhteessa ystävään ($ka = 2.72$, $kh = 1.45$) ja vähiten suhteessa äitiin ($ka = 1.43$, $kh = 0.95$). Valtaosa (67.0 %) nuorista koki kehittyneensä samaa tahtia kuin ikätoverinsa, 18.2 % koki kehittyneensä muita aiemmin ja 14.8 % muita myöhemmin (taulukko 2).

Seksuaalisissa kokemuksissa oli nuorten keskuudessa vaihtelua ja kokemusten yleisyys vaihteli vastauksesta 'ei lainkaan' vastaukseen 'päivittäin'. Nuorista 72.9 % oli edennyt vähintään seksuaalisuuden portaalle *käsikkäin*, jolle kuuluivat kokemukset halaaminen, kädestä pitäminen ja ajan viettäminen kahden kesken. Vähintään portaalle *suudelmien riemu* oli nuorista edennyt 54.2 % ja tämän portaan kokemuksiin kuuluivat suuteleminen, hyväileminen sekä makoileminen yhdessä. Nuorista 42.4 % oli edennyt portaalle *seksiä*, jonka kokemuksiin kuuluivat vaatteiden alta hyväily, riisuutuminen alasti sekä osallistuminen yhdyntään. Prosentuaalisista osuuksista voidaan päätellä nuorista 18.7 % edenneen *käsikkäin* portaalle ja 11.8 % *suudelmien riemu* portaalle aineiston keruuhetkellä. Noin neljänneksellä (25.3 %) nuorista ei viimeisen kuukauden aikana ollut seksuaalisia kokemuksia tai he eivät olleet edenneet näille portaille.

Yhdyntöjä viimeisen kuukauden aikana ($ka = 2.46$, $kh = 5.53$) nuorilla oli ollut keskimäärin noin kaksi ja määrä vaihteli nollostä 60:een. Valtaosa (65.6 %) ei kuitenkaan ollut harrastanut yhdyntää viimeisen kuukauden aikana. Seksikumppanien lukumäärä viimeisen kuukauden aikana ($ka = .36$, $kh = .61$) vaihteli nollostä kuuteen ja viimeisen vuoden aikana ($ka = .99$, $kh = 1.66$)

kumppaneita oli tyypillisimmillään ollut yksi, määrän vaihdellessa nolasta viiteentoista. Valtaosalla (63.8 %) nuorista ei ollut lainkaan seksuaalista riskikäyttäytymistä ($ka = 7.59$, $kh = 2.90$). Vähäistä riskikäyttäytymistä oli noin kolmanneksella (34.2 %) ja kohtalaista vain muutamalla (1.4 %) nuorista. Seksuaalinen riskikäyttäytyminen määriteltiin vähäiseksi, kun sitä kuvaavan summamuuttujan pistemäärä oli välillä 7–18, kohtalaiseksi kun pisteitä oli 19–29 ja merkittäväksi silloin, kun summamuuttujan pistemäärä oli suurempi kuin 30. Tässä aineistossa ei esiintynyt lainkaan merkittävää seksuaalista riskikäyttäytymistä. Nuorten seksuaalisen aktiivisuuden, seksuaalisen riskikäyttäytymisen sekä koetun puberteetin ajankohdan tunnusluvut ja jakaumien frekvenssit esitetään taulukossa 2.

Tarkastelluista taustamuuttujista nuoren sukupuoli ja vanhempien ero korreloivat merkitsevästi toisen selittävän ja jonkin selitettävistä muuttujista kanssa (ks. taulukko 1). Myös äidin koulutus korreloi merkitsevästi kiintymyksen ahdistuneisuuden ($r = -.16$, $p < .01$) ja yhdyntöjen lukumäärän ($r = -.12$, $p < .05$) kanssa sekä isän koulutus kiintymyksen ahdistuneisuuden ($r = -.15$, $p < .01$), seksuaalisen riskikäyttäytymisen ($r = -.18$, $p < .01$) ja yhdyntöjen lukumäärän ($r = -.13$, $p < .05$) kanssa. Vanhempien koulutus jätettiin kuitenkin kontrolloimatta, sillä näiden muuttujien osalta aineistossa oli merkittäväksi (34 %) puuttuvia arvoja, eikä näiden korvaamista katsottu mielekkääksi. Nuoren sukupuoli ja vanhempien ero kontrolloitiin regressioanalyseissä.

Nuoren kiintymykseen liittyvän ahdistuneisuuden ja välttelevyyden yhteyttä seksuaaliseen käyttäytymiseen tarkasteltiin aluksi korrelaatioiden avulla (ks. taulukko 1). Havaittiin, että seksuaalinen riskikäyttäytyminen korreloi positiivisesti seksuaalisen aktiivisuuden eri muuttujien (aktiivisuus, yhdynnät ja seksikumppanit) sekä kiintymykseen liittyvän välttelevyyden kanssa. Yhdyntöjen lukumäärän ja kiintymyksen välttelevyyden välillä havaittiin negatiivinen korrelaatio. Itsearvioitu puberteetin ajankohta korreloi positiivisesti seksuaalisen riskikäyttäytymisen kanssa, mutta ei muiden muuttujien kanssa.

TAULUKKO 1. Tausta- ja tutkimusmuuttujien tunnusluvut sekä Spearman korrelaatiokertoimet

	<i>n</i>	<i>ka</i>	<i>kh</i>	vaihteluväli	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1 Vanhempien ero	418	.26	.44	.00 / 1.00	-								
2 Nuoren sukupuoli	431	.59	.49	.00 / 1.00	-.05	-							
3 Kiintymyksen välttelevyys	438	2.56	.91	1.00–6.46	.11*	-.19**	-						
4 Kiintymyksen ahdistuneisuus	438	1.84	.93	1.00–7.00	.09	.03	.56**	-					
5 Seksuaalinen aktiivisuus	434	.74	.44	.00 / 1.00	.07	.15**	-.06	.08	-				
6 Yhdynnät 30 pv aikana	432	.33	.47	.00 / 1.00	.16**	.06	-.12*	-.01	.42**	-			
7 Seksikumppanit 30 pv aikana	433	.33	.47	.00 / 1.00	.11*	.09	-.09	.01	.41**	.86**	-		
8 Seksikumppanit 12 kk aikana	400	.53	.50	.00 / 1.00	.11*	.02	-.03	.05	.47**	.60**	.70*	-	
9 Seksuaalinen riskikäyttäytyminen	436	.36	.48	.00 / 1.00	.12*	.01	.10*	.09	.34*	.40*	.35*	.47**	-
10 Koettu puberteetin ajankohta	439	.18	.39	.00 / 1.00	.02	.05	.06	.07	.05	.01	.01	.05	.10*

*** $p < .001$, ** $p < .01$, * $p < .05$

1 Vanhempien ero, jossa 0 = 'ei eronneet' ja 1 = 'kyllä eronneet'

2 Nuoren sukupuoli, jossa 0 = 'mies' ja 1 = 'nainen'

5 Seksuaalinen aktiivisuus, 6 Yhdynnät 30 pv aikana, 7 Seksikumppanit 30 pv aikana, 8 Seksikumppanit 12 kk aikana sekä 9 Seksuaalinen riskikäyttäytyminen, joissa 0 = "ei lainkaan muuttujan kuvaamaa käyttäytymistä" ja 1 = "kyllä on muuttujan kuvaamaa käyttäytymistä"

10 Koettu puberteetin ajankohta, jossa 0 = "samaa tahtia tai myöhemmin" ja 1 = "aiemmin kuin ikätoverini"

TAULUKKO 2. Seksuaalinen aktiivisuus ja riskikäyttäytyminen sekä koettu puberteetin ajankohta

	<i>n</i>	%	<i>ka</i>	<i>kh</i>	vaihteluväli
Seksuaalinen aktiivisuus	434		47.92	30.76	21.00–126.00
Porras käsikkäin	320	72.9			
Porras suudelmien riemu	238	54.2			
Porras seksiä	186	42.4			
Seksuaalinen riskikäyttäytyminen	436		7.59	2.90	6.00–24.00
Ei lainkaan riskikäyttäytymistä	280	63.8			
Vähäinen riskikäyttäytyminen	150	34.2			
Kohtalainen riskikäyttäytyminen	6	1.4			
Merkittävä riskikäyttäytyminen	0	0			
Koettu puberteetin ajankohta	439		.18	.39	.00 / 1.00
Aiemmin	80	18.2			
Samaa tahtia	294	67.0			
Myöhemmin	65	14.8			

Koettu puberteetin ajankohta, jossa 0 = ”samaa tahtia tai myöhemmin” ja 1 = ”aiemmin kuin ikätoverini”

Kiintymyksen yhteydet seksuaaliseen käyttäytymiseen nuoruusiässä

Binaarisen logistisen regressioanalyysin avulla tarkasteltiin, selittävätkö 17–19-vuotiaan nuoren kiintymyksen ahdistuneisuus ja välttelevyys a) nuoren seksuaalista aktiivisuutta ja b) nuoren seksuaalista riskikäyttäytymistä. Taulukkoon 3 on tiivistetty regressiomallien tulokset. *Seksuaalista aktiivisuutta* ennustava malli oli tilastollisesti merkitsevä ($\chi^2(7, 406) = 16.21, p < .05$). Mallin ainoa selittävä muuttuja oli kuitenkin sukupuoli niin, että naisilla oli lähes kaksi kertaa suurempi todennäköisyys kuulua seksuaalisesti aktiiviseen ryhmään. Hypoteesien vastaisesti kiintymyksen ahdistuneisuus ($p = .352$) ja välttelevyys ($p = .392$) sekä interaktiot kiintymyksen ahdistuneisuus x puberteetin ajankohta ($p = .561$) ja kiintymyksen välttelevyys x puberteetin ajankohta ($p = .189$) eivät olleet tilastollisesti merkitseviä selittäjiä nuoren seksuaaliselle aktiivisuudelle. *Yhdyntöjen lukumäärää 30 päivän aikana* ennustava malli oli tilastollisesti merkitsevä ($\chi^2(7, 404) = 21.40, p < .01$) ja mallin muuttujista vanhempien ero sekä kiintymyksen välttelevyys ennustivat yhdyntöjä tilastollisesti merkitsevästi. Mikäli nuoren vanhemmat olivat eronneet, todennäköisyys kuulua yhdyntää viimeisen 30 päivän aikana harrastaneiden ryhmään oli kaksinkertainen verrattuna niihin, joiden vanhemmat eivät olleet eronneet. Hypoteesin vastaisesti kiintymyksen välttelevyyden kasvaessa todennäköisyys kuulua yhdyntää harrastavien ryhmään oli pienempi, tarkemmin ottaen 0.71 kertainen. Hypoteesien vastaisesti kiintymyksen ahdistuneisuus ($p = .691$) sekä interaktiot kiintymyksen ahdistuneisuus x puberteetin ajankohta ($p = .214$) ja kiintymyksen välttelevyys x puberteetin ajankohta ($p = .289$) eivät olleet tilastollisesti merkitseviä selittäjiä ennustettaessa nuoren yhdyntöjä.

Seksikumppanien lukumäärää viimeisten 30 päivän aikana ennustava malli oli tilastollisesti merkitsevä ($\chi^2(7, 405) = 16.14, p < .05$). Mallin ainoa tilastollisesti merkitsevä selittäjä oli vanhempien ero niin, että niillä nuorilla, joiden vanhemmat olivat eronneet, oli noin kaksinkertainen todennäköisyys kuulua ryhmään, jossa oli ollut vähintään yksi seksikumppani viimeisen kuukauden aikana. Hypoteesien vastaisesti kiintymyksen ahdistuneisuus ($p = .544$) ja välttelevyys ($p = .055$) sekä interaktiot kiintymyksen ahdistuneisuus x puberteetin ajankohta ($p = .310$) ja kiintymyksen välttelevyys x puberteetin ajankohta ($p = .577$) eivät olleet tilastollisesti merkitseviä selittäjiä ennustettaessa nuoren seksikumppaneita viimeisen 30 päivän aikana. *Seksikumppanien lukumäärää viimeisten 12 kuukauden aikana* ennustava malli oli tilastollisesti merkitsevä ($\chi^2(7, 372) = 15.87, p < .05$). Mallin selittävinä muuttujina olivat vanhempien ero sekä kiintymyksen ahdistuneisuuden ja puberteetin ajankohdan välinen interaktio. Nuorilla, joiden vanhemmat olivat eronneet, oli lähes kaksinkertainen todennäköisyys kuulua ryhmään, jossa viimeisen vuoden aikana oli ollut vähintään

yksi seksikumppani. Hypoteesin mukaisesti kiintymyksen ahdistuneisuuden ja puberteetin ajankohdan interaktio kasvatti seksuaalisen aktiivisuuden todennäköisyyttä hieman yli kaksinkertaiseksi. Hypoteesien vastaisesti kiintymyksen ahdistuneisuus ($p = .857$) ja välttelevyys ($p = .151$) sekä interaktio kiintymyksen välttelevyys x puberteetti ($p = .544$) eivät olleet tilastollisesti merkitseviä selittäjiä ennustettaessa nuoren seksikumppaneita viimeisen vuoden aikana

Seksuaalista riskikäyttäytymistä ennustava malli oli tilastollisesti merkitsevä ($\chi^2(7, 408) = 17.99, p < .05$). Mallin ainoa selittävä muuttuja oli vanhempien ero ja nuorilla, joiden vanhemmat olivat eronneet, oli lähes kaksinkertainen todennäköisyys kuulua ryhmään, jossa esiintyi seksuaalista riskikäyttäytymistä. Hypoteesien vastaisesti kiintymyksen ahdistuneisuus ($p = .550$) ja välttelevyys ($p = .210$) sekä interaktiot kiintymyksen ahdistuneisuus x puberteetti ($p = .079$) ja kiintymyksen välttelevyys x puberteetti ($p = .983$) eivät olleet tilastollisesti merkitseviä selittäjiä ennustettaessa nuoren seksuaalista riskikäyttäytymistä.

Puberteetin ajankohta yhteyttä muuntavana tekijänä

Binaarisen logistisen regressioanalyysin avulla tarkasteltiin edelleen, toimiiko nuoren itsearvioitu puberteetin ajankohta kiintymyksen ja seksuaalisen käyttäytymisen välistä yhteyttä muuntavana tekijänä. Hypoteesin vastaisesti puberteetin ajankohta ei muuntanut kiintymyksen ja seksuaalisen aktiivisuuden välistä yhteyttä kaikkien mallien kohdalla. Regressiomallien tulokset on tiivistetty taulukkoon 3. Hypoteesin mukainen tilastollisesti merkitsevä interaktio havaittiin kuitenkin seksikumppanien lukumäärää viimeisen 12 kuukauden aikana ennustavassa mallissa kiintymyksen ahdistuneisuuden ja koetun puberteetin ajankohdan osalta. Hypoteesin mukaisesti kiintymyksen ahdistuneisuuden ja puberteetin ajankohdan interaktio kasvatti seksikumppanien todennäköisyyttä hieman yli kaksinkertaiseksi. Interaktion tarkastelemiseksi regressiomallit ajettiin uudelleen koetun puberteetin ajankohdan mukaan jaetulle aineistolle.

Havaittiin, että kiintymyksen ahdistuneisuus ennusti aiemmin puberteetin saavuttaneilla nuorilla 2.3 kertaista todennäköisyyttä kuulua ryhmään, jolla oli ollut seksikumppaneita viimeisen 12 kuukauden aikana ($p = .041$). Samanlaista yhteyttä ei havaittu niillä nuorilla, jotka olivat saavuttaneet puberteetin samaa tahtia tai myöhemmin kuin ikätoverit ($p = .839$). Interaktioita tarkasteltaessa havaittiin, että aiemmin todettu merkitsevä yhteys yhdyntöjen ja kiintymyksen välttelevyyden välillä oli merkitsevä ainoastaan varhaisen puberteetin ryhmässä ($p = .030$). Nuorilla, jotka kokivat puberteetin ajankohdan ikätovereitaan aikaisemmaksi, suurempi kiintymyksen välttelevyys ennusti

muuta pienempää (0.39 kertaista) todennäköisyyttä kuulua yhdyntöjä harrastavaan ryhmään. Samaa tahtia tai myöhemmin puberteetin saavuttaneilla nuorilla yhteys yhdyntöjen ja kiintymyksen välttelevyyden välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevä ($p = .057$).

Kiintymyksen ja seksuaalisen käyttäytyminen lisätarkastelu

Koska tulokset olivat pääosin oletusten vastaisia, haluttiin nuoren kiintymystyylin yhteyksiä tarkastella tarkemmin suhteessa yksittäisiin seksuaalisen aktiivisuuden ja riskikäyttäytymisen väittämiin. Kiintymyksen välttelevyyden ja seksuaalisen aktiivisuuden välillä havaittiin negatiivinen yhteys (ks. taulukko 4). Kun nuoren sukupuoli ja vanhempien ero oli kontrolloitu, kiintymyksen välttelevyys pienensi todennäköisyyttä pitää kädessä ($p < .05$), viettää aikaa kahden kesken ($p < .01$), suudella ($p < .05$), hyväillä ($p < .05$), makoilla toisen kanssa ($p < .01$), riisuutua alasti ($p < .05$) sekä harrastaa yhdyntää ($p < .05$). Kun malliin lisättiin puberteetin ajankohta sekä sen interaktiot suhteessa kiintymysmuuttujiin, ennusti kiintymyksen välttelevyys noin .07 kertaa pienempää kahden kesken vietetyn ajan ja alasti riisuutumisen todennäköisyyttä ($p < .05$). Kiintymyksen ahdistuneisuus ei ollut yhteydessä seksuaalisen aktiivisuuden väittämiin, mutta positiivinen yhteys havaittiin suhteessa seksuaalisen riskikäyttäytymisen väittämiin (ks. taulukko 4). Kiintymyksen ahdistuneisuuden ja puberteetin ajankohdan välinen interaktio ennusti suurempaa kädessä pitämisen ($p < .05$), suutelemisen ($p < .05$) sekä hyväilyn ($p < .05$) todennäköisyyttä.

Seksuaalisen riskikäyttäytymisen osalta kiintymyksen välttelevyys kasvatti todennäköisyyttä lähteä tapahtumasta juuri tavatun henkilön kanssa ($p < .01$), harrastaa seksiä tuntemattoman henkilön kanssa ($p < .05$) sekä osallistua seksuaaliseen toimintaan ilman omaa suostumusta ($p < .05$). Kun malliin lisättiin puberteetin ajankohta sekä sen interaktion suhteessa kiintymysmuuttujiin, ennusti kiintymyksen välttelevyys 1.62 kertaista ($p < .05$) todennäköisyyttä lähteä tapahtumasta juuri tavatun henkilön kanssa, 3.06 kertaista ($p < .05$) todennäköisyyttä harrastaa seksiä usean kumppanin kanssa sekä 3.63 kertaista ($p < .05$) todennäköisyyttä osallistua seksuaaliseen toimintaan ilman omaa suostumusta. Myös kiintymyksen ahdistuneisuuden ja puberteetin ajankohdan välinen interaktio kasvatti todennäköisyyttä osallistua seksuaaliseen toimintaan ilman omaa suostumusta 9.54 kertaiseksi ($p < .05$). Kiintymys ei selittänyt raskauden tai seksitautien ehkäisyä. Esitetyt tulokset tarkasteltiin binaarisen logistisen regressioanalyysin avulla ja malleissa oli kontrolloitu nuoren sukupuoli sekä vanhempien ero. Tulostaulukkoa ei sisällytetä tähän tutkielmaan, sillä tarkoitus on ennemminkin herättää ajatuksia jatkotutkimuksen tarpeesta.

TAULUKKO 3. Nuoren seksuaalisen käyttäytymisen selittyminen kiintymyksen välttelevyydellä ja ahdistuneisuudella sekä puberteetin vaikutus

Muuttujat	Seksuaalinen aktiivisuus $R^2 = .06^*$			Yhdynnät 30 pv aikana $R^2 = .07^{**}$			Seksikumppanit 30 pv aikana $R^2 = .06^*$			Seksikumppanit 12 kk aikana $R^2 = .06^*$			Seksuaalinen riskikäyttäytyminen $R^2 = .06^*$		
	β	p	riskikerroin	β	p	riskikerroin	β	p	riskikerroin	β	p	riskikerroin	β	p	riskikerroin
Vanhempien ero	.40	.159	1.48	.84**	.001	2.32	.65**	.008	1.92	.60*	.015	1.83	.56*	.020	1.75
Nuoren sukupuoli	.61*	.011	1.84	.18	.428	1.20	.31	.187	1.36	-.03	.909	.98	.08	.720	1.08
Kiintymyksen välttelevyys	-.15	.392	.86	-.34*	.043	.71	-.32	.055	.72	-.23	.151	.79	.20	.210	1.23
Kiintymyksen ahdistuneisuus	.16	.352	1.17	.06	.691	1.06	.09	.544	1.10	-.03	.857	.97	-.09	.550	.92
Koettu puberteetin ajankohta	.30	.377	1.34	-.06	.839	.94	-.08	.780	.92	.25	.387	1.28	.41	.135	1.51
Interaktio kiintymyksen välttelevyys x puberteetti	-.48	.189	.62	-.41	.289	.66	-.21	.577	.81	.20	.544	1.22	.00	.983	1.01
Interaktio kiintymyksen ahdistuneisuus x puberteetti	.23	.561	1.26	.46	.214	1.58	.37	.310	1.44	.75*	.050	2.12	.61	.079	1.84

$R^2 =$ Nagelkerke R^2 , koko mallin selitysaste

*** $p < .001$, ** $p < .01$, * $p < .05$

TAULUKKO 4. Seksuaalisen käyttäytymisen mittariväittämät, nuorten väittämäkohtaiset vastausprosentit sekä seksuaalisen käyttäytymisen ja kiintymyksen Spearman korrelaatiot väittämäkohtaisesti

	Kokemukset viimeisen 30 päivän aikana		Kiintymyksen välttelevyys r	Kiintymyksen ahdistuneisuus r
	Ei lainkaan %	Kyllä, vähintään kerran %		
Seksuaalinen aktiivisuus				
Halaaminen	27.1	72.9	-.15**	-.03
Kädestä pitäminen	43.7	56.3	-.18**	-.06
Aika kahden kesken	37.6	62.4	-.20**	-.07
Suuteleminen	49.4	50.6	-.15**	-.05
Hyväileminen	49.4	50.6	-.14**	-.04
Makoilu toisen kanssa	49.2	50.8	-.15**	-.02
Minua hyväiltiin vaatteiden alta	57.6	42.4	-.14**	-.02
Minä hyväilin toista vaatteiden alta	58.1	41.9	-.13**	-.02
Riisuutuminen alasti	62.6	37.4	-.13**	.00
Yhdyntä	64.5	35.5	-.14**	.00
Kokemukset viimeisen 6 kk aikana				
	Ei lainkaan %	Kyllä, vähintään kerran %		
Seksuaalinen riskikäyttäytyminen				
Lähtö tapahtumasta juuri tavatun kanssa	81.8	18.2	.13**	.10*
Seksiä ilman raskauden ehkäisyä	88.2	11.8	-.01	.02
Seksiä ilman seksitautien ehkäisyä	76.3	23.7	.03	.06
Osallistuminen seksiin ilman omaa suostumusta	96.8	3.2	.09	.12*
Seksiä usean kumppanin kanssa	95.9	4.1	.05	.08
Seksiä juuri tavatun / tuntemattoman kanssa	85.0	15.0	.08	.08

*** $p < .001$, ** $p < .01$, * $p < .05$

Seksuaalinen käyttäytyminen, 0 = ”ei lainkaan muuttujan kuvaamaa käyttäytymistä” ja 1 = ”kyllä on muuttujan kuvaamaa käyttäytymistä”

POHDINTA

Kiintymys- ja seksuaalinen käyttäytyminen ovat toisistaan erillisiä ja osittain eri tarkoituksia palvelevia (Birnbaum, 2010). Kiintymyksen on kuitenkin havaittu olevan yhteydessä seksuaaliseen käyttäytymiseen ja usein romanttisen suhteen osapuolet ovat toisilleen sekä kiintymyshahmoja että seksikumppaneita (Birnbaum, 2010; McNeil ym., 2018). Kiintymys nähdään pohjana seksuaalisuuden kehittymiselle ja kiintymyserojen on todettu selittävän sekä seksuaalisuuden muotoutumista että sen kokemista (Mikulincer & Shaver, 2016). Turvallinen kiintymys liitetään yleisesti positiiviseen seksuaalisuuteen (Birnbaum ym., 2006; Szielasko ym., 2013) ja turvaton kiintymys seksuaalisuuden haasteisiin (Khoury & Findlay, 2014). Seksuaalisuuden puolestaan katsotaan ylläpitävän kiintymystä (Birnbaum, 2010) ja toisaalta seksuaalisen käyttäytymisen on tutkimuksissa todettu myös voivan muokata kiintymystä (Collibee & Furman, 2016).

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella, selittävätkö 17–19-vuotiaan nuoren kiintymyksen ahdistuneisuus ja välttelevyys a) nuoren seksuaalista aktiivisuutta ja b) nuoren seksuaalista riskikäyttäytymistä. Lisäksi tarkasteltiin, toimiiko nuoren itsearvioitu puberteetin ajankohta kiintymyksen ja seksuaalisen käyttäytymisen välistä yhteyttä muuntavana tekijänä. Tutkimuksen ensimmäinen oletus oli, että kiintymyksen ahdistuneisuus ja välttelevyys olisivat yhteydessä nuoren seksuaaliseen käyttäytymiseen siten, että kiintymyksen turvattomuus lisää seksuaalisen aktiivisuuden ja riskikäyttäytymisen todennäköisyyttä. Tämä oletus ei saanut tukea, sillä regressiomalleissa kumpikaan kiintymysmuuttuja ei ennustanut tilastollisesti merkitsevästi nuoren seksuaalista käyttäytymistä niin aktiivisuuden, yhdyntöjen, seksikumppanien kuin seksuaalisen riskikäyttäytymisenkään osalta. Lisätarkasteluissa kuitenkin havaittiin, että kiintymyksen turvattomuus kasvatti riskikäyttäytymisen todennäköisyyttä, kun tarkasteltiin kiintymystä suhteessa yksittäisiin väittämiin eikä seksuaaliseen riskikäyttäytymiseen kokonaisuutena.

Tutkimuksen toinen oletus, että varhain puberteetin saavuttaneilla nuorilla kiintymyksen turvattomuuden ja seksuaalisen aktiivisuuden sekä riskikäyttäytymisen väliset yhteydet olisivat erityisen voimakkaita, sai osittain tukea. Regressiomalleissa niillä nuorilla, jotka arvioivat puberteetin ajankohdan ikätovereita aikaisemmaksi, kiintymyksen ahdistuneisuus ennusti suurempaa seksikumppanien todennäköisyyttä, mutta kiintymyksen välttelevyyden osalta ainoa merkitsevä yhteys oli pienempi todennäköisyys yhdynnän harrastamiseen.

Kiintymyksen ja seksuaalisen käyttäytymisen yhteydet nuoruusiässä

Tutkimuksen tulokset olivat osin oletusten vastaisia sekä ristiriidassa aiemman tutkimuksen kanssa. Aiemmissa tutkimuksissa kiintymyksen on todettu olevan yhteydessä seksuaaliseen käyttäytymiseen (Birnbaum ym., 2012; McNeil ym., 2018; Szielasko ym., 2013) ja sekä kiintymyksen välttelevyyden että ahdistuneisuuden on havaittu ennustavan esimerkiksi korkeampaa seksuaalista riskinottoa (Feeney ym., 2000; McElwain ym., 2015; Saint-Eloi Cadely ym., 2020). Tässä tutkimuksessa kiintymyksen ahdistuneisuus ei ollut yhteydessä nuoren seksuaaliseen aktiivisuuteen, yhdynnän harrastamiseen tai seksikumppanien lukumäärään, ja vaikka positiivinen korrelaatio havaittiin kiintymyksen ahdistuneisuuden ja seksuaalisen riskikäyttäytymisen välillä, ei kiintymyksen ahdistuneisuudella ollut analyyseissä tilastollisesti merkitsevää selitysvoimaa nuoren seksuaaliseen riskikäyttäytymiseen. Myöskään kiintymyksen välttelevyys ei analyysien mukaan selittänyt nuoren seksuaalista aktiivisuutta tai riskikäyttäytymistä. Aiemmissa tutkimuksissa kiintymyksen ahdistuneisuus on kuitenkin liitetty suurempaan seksuaalisten kokemusten lukumäärään (Yarkovsky & Timmons Fritz, 2014) sekä harvempaan kondomin käyttöön (Feeney ym., 2000) ja kiintymyksen välttelevyys puolestaan irtosuhteiden harrastamiseen sekä ehkäisyn käyttämättä jättämiseen (Manning ym., 2005; Tracy ym., 2003).

Aiemmasta tutkimuksesta poikkeavia tuloksia saattaa osittain selittää se, ettei tässä tutkimuksessa ollut merkittävää seksuaalista riskikäyttäytymistä ja valtaosa tutkittavista oli suhteellisen turvallisesti kiintyneitä. Huomionarvoista on myös se, että iso osa aiemmasta tutkimuksesta on tehty aikuisilla pariskunnilla, jolloin tämän tutkimuksen aineisto ei täysin vastaa aiemman tutkimuksen aineistoa. Lisäksi kiintymystä mitattaessa nuoria pyydettiin vastaamaan kuvitteellista kumppania ajatellen, mikäli nuori ei ollut tutkimushetkellä seurustelusuhteessa. Tämä saattoi vääristää tuloksia. On myös mahdollista, että jokin muu tekijä, jota ei tässä tutkimuksessa huomioitu, välitti kiintymyksen ja riskikäyttäytymisen välistä suhdetta ja tämän vuoksi näiden välinen yhteys ei tullut tutkimuksessa esille. Esimerkiksi motiivia seksuaaliseen kanssakäymiseen tutkineet Schachner ja Shaver (2004) toteavat tutkimuksessaan kiintymyksen ahdistuneisuuden liittyvän seksin harrastamiseen epävarmuuden vähentämiseksi ja välttelevyyden ikätovereiden vakuuttamiseksi, etenkin kasuaalisissa seksisuhteissa. Tässä tutkimuksessa kontrolloidut taustatekijät, nuoren sukupuoli ja vanhempien ero, korreloivat sekä kiintymyksen välttelevyyden että seksuaalisen aktiivisuuden kanssa ja näistä vanhempien ero korreloi myös seksuaalisen riskikäyttäytymisen kanssa. Tuloksia tarkastellessa voidaankin miettiä, vaikuttaako, ja kuinka merkittävästi, vanhempien ero nuoren kiintymyksen turvattomuuteen ja sitä kautta tämän

tutkimuksen tuloksiin, sillä kiintymys muovautuu yksilöllisten ominaisuuksien, kasvuympäristön ja erilaisten elämäntapahtumien, kuten läheisen menettämisen tai uuden ihmissuhteen, vuorovaikutuksessa (Cassidy, 2016; Korteniemi-Poikela & Cacciatore, 2015; Mikulincer & Shaver, 2016; Solomon & George, 2016).

Oletusten vastaisesti kiintymyksen välttelevyyden ja yhdynnän harrastamisen välillä havaittiin negatiivinen korrelaatio. Yhteys on osin ymmärrettävä, sillä aiemman tutkimuksen perusteella kiintymyksen välttelevyyteen liittyy kokemus seksiin luontaisesti kuuluvasta läheisyydestä epämiellyttävänä (Birnbaum, 2010). Toisaalta aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että kiintymyksen välttelevyyteen liittyy enemmän kasuaalia seksiä (Manning ym., 2005; Tracy ym., 2003) ja yleisesti kiintymyksen turvattomuuteen on todettu liittyvän lukumääräisesti enemmän yhdyntöjä (McNeil ym., 2018). On mahdollista, ettei tässä tutkimuksessa kiintymyksen turvattomuuden ja seksuaalisen aktiivisuuden välillä löydetty yhteyttä siksi, että seksuaalisen käyttäytymisen mitatut muodot eivät vastaa aineiston nuorten seksuaalista käyttäytymistä. Toisin sanoen tutkimuksessa ei ehkä mitattu riittävän monipuolisesti seksin harrastamisen tapoja. Esimerkiksi sekstaamista (engl. sexting) tutkineet Beckmeyer ja kumppanit (2019) havaitsivat, että seksiviestejä lähettävistä nuorista noin 41 % ei muutoin ollut seksuaalisessa suhteessa. Väestöliiton mukaan suomalaisten tavat harrastaa seksiä ovat monipuolistuneet (Väestöliitto, FINSEX, 2015). Lukumäärällisesti harrastetaan aiempaa vähemmän yhdyntää, mutta suu-, käsi- ja anaaliseksi sekä masturbaation määrä on kasvanut aiempiin vuosikymmeniin verrattuna (FINSEX, 2016; FINSEX, 2017). Lisäksi tutkimushetkellä nuorista vain vajaa kolmannes oli seurustelusuhhteessa ja käytetty seksuaalisen aktiivisuuden mittari käsittää ainoastaan toisen henkilön kanssa tapahtuvaa fyysistä seksuaalista toimintaa. Näin ollen on mahdollista, että kiintymyksen ja seksuaalisen käyttäytymisen yhteyden puuttumista selittää osaltaan sekin, ettei aineiston nuorilla ole viimeisen kuukauden aikana ollut mitattuja seksikokemuksia. Tokikaan seurustelusuhde ei ole edellytys seksikokemuksille, mutta jakaumia tarkastellessa havaitaan, että valtaosa (65.6 %) nuorista ei ollut harrastanut yhdyntää viimeisen kuukauden aikana ja noin neljänneksellä ei ollut lainkaan seksikokemuksia viimeisen kuukauden aikana.

Koska tutkimustulokset olivat pääosin oletusten vastaisia sekä osittain ristiriidassa aiemman tutkimuksen kanssa, tarkasteltiin nuoren kiintymystyylin yhteyksiä tarkemmin suhteessa yksittäisiin seksuaalisen aktiivisuuden ja riskikäyttäytymisen väittämiin. Kiintymyksen välttelevyyden ja seksuaalisen aktiivisuuden välillä havaittiin lisätarkasteluissa negatiivinen yhteys, ja kiintymyksen välttelevyys ennusti pienempää kahden kesken vietetyn ajan ja alasti riisuutumisen todennäköisyyttä. Koska käytetyt mittarit mittaavat toisen henkilön kanssa tapahtuvaa seksuaalista toimintaa, vaikuttaa tulos aiemman tutkimuksen valossa ymmärrettävältä, sillä kiintymyksen välttelevyyteen liitetään kokemus läheisyydestä epämiellyttävänä (Birnbaum, 2010; Tracy ym., 2003). Yllättävämpää oli, ettei

kiintymyksen ahdistuneisuuden ja seksuaalisen aktiivisuuden välillä havaittu yhteyttä. Kiintymyksen ahdistuneisuuden ja puberteetin alkamisajan välinen interaktio ennusti kuitenkin suurempaa kädestä pitämisen, suutelun sekä hyväilyn todennäköisyyttä. Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että kiintymykseltään ahdistuneet henkilöt ovat taipuvaisia käyttämään seksiä kiintymystarpeiden täyttämiseksi (Birnbaum ym., 2012; Impett ym., 2008), mikä näkyy esimerkiksi tunnepitoisen seksin mieltymyksenä, kuten suutelu ja sylissä pitäminen (Birnbaum, 2010).

Kiintymyksen turvattomuus ei lisätarkastelujen perusteella selittänyt raskauden tai seksitautien ehkäisyä, mikä on ristiriidassa aiemman tutkimuksen kanssa (Feeney ym., 2000; Manning ym., 2005; Tracy ym., 2003). Kiintymyksen välttelevyys lisäsi todennäköisyyttä harrastaa seksiä usean henkilön kanssa sekä lähteä sosiaalisesta tapahtumasta juuri tavatun henkilön kanssa. Huomattakoon, ettei mittarin väittämässä useasta seksikumppanista ole tarkennettu, onko kyse ryhmäseksistä vai useasta erillisestä seksikumppanista. Ei siis voida olla varmoja, minkä todennäköisyyttä kiintymyksen välttelevyys tässä tapauksessa mahdollisesti kasvattaa. Kiintymyksen ahdistuneisuuden ja puberteetin ajankohdan välinen interaktio kasvatti merkittävästi todennäköisyyttä osallistua seksuaaliseen toimintaan ilman omaa suostumusta. Aiemmassa tutkimuksessa kiintymyksen ahdistuneisuus on liitetty omien seksuaalisten tarpeiden sivuuttamiseen (Birnbaum, 2010) ja Yarkovsky ja Timmons Fritz (2014) toteavat tutkimuksessaan, että kiintymykseltään ahdistuneilla naisilla, etenkin jos ensimmäinen yhdyntä oli ollut alle 15-vuotiaana, oli suurempi todennäköisyys joutua seksuaalisen väkivallan uhriksi. Myös kiintymyksen välttelevyys ennusti suurempaa todennäköisyyttä osallistua seksuaaliseen toimintaan ilman omaa suostumusta. Tuloksia pohtiessa herää kysymys siitä, altistaako kiintymyksen turvattomuus tilanteille, joissa seksuaaliset rajat tulevat todennäköisemmin rikotuiksi. Suoritetun lisätarkastelun tarkoitus on herättää ajatuksia jatkotutkimuksen tarpeesta.

Puberteetin ajankohta yhteyttä muuntavana tekijänä

Oletusten mukaisesti puberteetin ajankohta oli korrelaatioiden perusteella yhteydessä seksuaaliseen riskikäyttäytymiseen. Tulos on samansuuntainen aiemman tutkimuksen kanssa, joissa varhain saavutetun puberteetin on todettu liittyvän aikaisempaan seksielämän aloittamiseen (Kowalski ym., 2021) sekä seksuaaliseen riskikäyttäytymiseen (Baams ym., 2015). Analyyseissä puberteetilla ei kuitenkaan ollut tilastollista selitysvoimaa seksuaalisen riskikäyttäytymisen osalta. Tätä saattaa osaltaan selittää se, että tutkimuksen aineistossa esiintyi vain vähäistä seksuaalista riskikäyttäytymistä ja valtaosa nuorista koki puberteetin alkaneen samaa tahtia kuin muillakin.

Oletusten mukaisesti niillä nuorilla, jotka arvioivat puberteetin ajankohdan ikätovereita aikaisemmaksi, kiintymyksen ahdistuneisuus ennusti kuitenkin suurempaa seksikumppanien todennäköisyyttä, mutta kiintymyksen välttelevyyden osalta tulokset olivat oletusten vastaisia, sillä ainoa merkitsevä yhteys oli pienempi todennäköisyys yhdynnän harrastamiseen. Edellisessä kappaleessa todetut tekijät selittävät osaltaan myös näitä tuloksia. Puberteetin ajankohtaan vaikuttavat genetiikan lisäksi ympäristötekijät sekä kiintymyssuhde (Belsky, Steinberg, ym., 2010; Mensah ym., 2013). Belsky ja kumppanit (2010) havaitsivat, että kiintymyksen turvattomuus kiihdytti puberteetin alkamista, mikä puolestaan ennusti korkeampaa seksuaalista riskinottoa. Tutkijat selittivät tätä evolutiivisesti niin, että keho katsoo kiintymyksen turvattomuuden olevan riski eloonjäämiselle ja sen vuoksi kehittyi aikaisemmin lisääntymiskykyiseksi (Andre, 2010; Belsky, Houts, ym., 2010). Mikäli kiintymyssuhde selittää puberteetin ajankohtaa, on merkillistä, ettei tässä tutkimuksessa interaktio ollut kaiken seksuaalisen käyttäytymisen kohdalla selitysoimainen. Tuloksiin saattaa kuitenkin osaltaan vaikuttaa se, ettei valtaosalla nuorista ollut tutkimushetkellä seurustelukumppania ja neljänneksellä ei ollut lainkaan seksikokemuksia, sekä se, että aineiston nuoret olivat suhteellisen turvallisesti kiintyneitä.

Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset

Tämä tutkimus toteutettiin poikkileikkausasetelmana. On mahdollista, että pitkittäisasetelma antaisi laajemmin informaatiota kiintymyksen ja seksuaalisuuden välisistä yhteyksistä, sillä kysymys on kehityksellisistä ja dynaamisista ilmiöistä. Nuoruusikäen kohdistuvaa tutkimusta kiintymyksen ja seksuaalisuuden välisistä yhteyksistä on kuitenkin vielä verrattain vähän ja moni tutkimus on keskittynyt parisuhteessa eläviin aikuisiin. Tämä tutkimus tuo siten osaltaan uutta näkökulmaa juuri nuoruusiässä kiintymyksen ja seksuaalisuuden välisiin yhteyksiin huolimatta poikkileikkausasetelmasta.

Tutkimuksessa käytetyt mittarit on todettu psykometrisilta ominaisuuksiltaan hyviksi (Donbaek & Elklit, 2014; Fromme ym., 1997; Hansen ym., 1999; Katz ym., 2000). Kiintymystä mitattiin ECR-RS kyselyllä, joka on luonteeltaan suhdespesifi. Nuorten vastauksista muodostettiin kaksi yleistä kiintymysmuuttujaa ja näin ollen kaikkia suhteita painotettiin yhtäläisesti. Tutkimuksessa olisi voitu käyttää myös mittarin sitä versiota, jossa nuorta kehoitetaan vastaamaan väittämiin koskien yleisesti kaikkien läheisiä ihmissuhteita. Näin ollen vastaaja tulee tehneeksi painotuksen itse ja on mahdollista, että myöhäisnuoruudessa vastauksissa painottuisivat vanhempien sijasta ystävyysuhteet.

Seksuaalisen aktiivisuuden mittari ASAI on kehitetty mittaamaan nuoren asteittain etenevää heteroseksuaalista aktiivisuutta. Tarkasteltaessa mittaria suhteessa Korteniemi-Poikelan ja Cacciatoren (2015) kehittämään Seksuaalisuuden portaat -teoriaan havaittiin merkittävää yhtäläisyyttä ja mittarin voidaan näin katsoa soveltuvan seksuaalisen aktiivisuuden etenemisen mittaamiseen. Väittämässä kuitenkin heijastuu mittarin heteronormatiivisuus, eikä mittarin täten voida katsoa täysin soveltuvan seksuaalisuuden mittaamiseen, sillä se ei huomioi ilmiön moninaisuutta.

Seksuaalinen riskikäyttäytyminen osoittautui tutkimuksen aikana hankalaksi käsitteeksi. Käytetyssä CARE -mittarissa mukana ollutta kysymystä seksin harrastamisesta ilman omaa suostumusta ei voitane pitää riskikäyttäytymisenä, sillä tässä kohtaa tilanteen toinen osapuoli on syyllistynyt rikokseen (Rikoslaki, *FINLEX*, 2014). Käytetyn mittarin vahvuutena on kuitenkin seksuaalisen riskikäyttäytymisen laajempi tarkastelu kuin pelkkä ehkäisyn käyttämättä jättäminen. Toisaalta mittari ei huomioi seksitautien tai raskauden esiintyvyyttä, mikä saattaisi kertoa seksuaalisesta riskikäyttäytymisestä yhä laajemmin. Aineistossa todennäköisin riskikäyttäytymisen muoto oli harrastaa seksiä ilman seksitautien ehkäisyä. Tästä ei kuitenkaan käy ilmi, kuinka moni on valinnut kondomin sijasta vaihtoehtoisen ehkäisymenetelmän esimerkiksi vakituudessa parisuhteessa. Lisäksi mittarissa esitetyt väittämät juuri tavatun henkilön mukaan lähtemisestä sekä seksin harrastaminen useiden kumppaneiden kanssa eivät liene yksiselitteisesti riskikäyttäytymistä, vaan ne voidaan myös katsoa yksilöllisinä tapoina toteuttaa omaa seksuaalisuutta. Ymmärrettävä riski väittämiin kuitenkin sisältyy siinä valossa, että esimerkiksi seksitaudin todennäköisyys voi kasvaa useiden kumppaneiden myötä ja tuntemattoman matkaan lähtiessä ei voida olla varmoja toisen motiiveista. Seksielämän aikainen aloitus on myös nähty riskinä. Tutkimuksissa tällä tarkoitetaan usein alle 15-vuotiasta (Yarkovsky & Timmons Fritz, 2014). On mahdollista, ettei tähän ikään mennessä nuori ole välttämättä saanut riittävästi informaatiota seksistä ja seksuaalisuudesta tai ehtinyt tutustua itseensä seksuaaliseen käyttäytymiseen liittyvien riskien minimoimiseksi.

Tässä tutkimuksessa käytettiin puberteetin ajankohdan määrittämiseksi nuoren itsearvioimaa alkamisaikaa suhteessa ikätovereihin. Herää kysymys mitan luotettavuudesta, sillä voidaan pohtia, kertooko puberteetin itsearvioitu alkamisaika tosiasiallisesti sen alkamisajasta. Tunnistaako nuori, mikä kaikki kertoo puberteetista ja toisaalta havainnoiko hän näitä asioita tietoisesti. Entä havainnoiko nuori mahdollista omaa eritahtista kehitystä suhteessa muihin. Useissa muissa tutkimuksissa puberteetin alkamisajankohtaa on arvioitu esimerkiksi kehollisten muutosten avulla. Lisäksi voidaan pohtia, onko mukana arvio esimerkiksi seksin aloittamisesta. Tässä tutkimuksessa ei ollut mukana kysymystä siitä, koska nuori on kokenut ensimmäisen seksikokemuksensa.

Tämän tutkimuksen tulosten tulkinnassa tulee huomioida seksuaalisuutta mittaavien muuttujien luokittelu ja kaksiluokkaisten muuttujien käyttö logististen regressioanalyysien selitettävänä muuttujina. Näin meneteltäessä osa aineiston informaatiosta katosi, mikä osaltaan heikensi mallien selityskykyä. Seksuaalisen käyttäytymisen jakaumat olivat aineistossa kuitenkin niin merkittäväällä tavalla vinoja, ettei muulla tapaa olisi ollut luotettavaa menetellä. Tuloksiin siis vaikuttavat paitsi muuttujien luokittelu ja valittu analyysi, niin myös alkuperäiset vinoumat aineistossa. Esimerkiksi nuorista suurimmalla osalla ei ollut lainkaan seksuaalista riskikäyttäytymistä ja neljännes ei ollut tutkimushetkellä seksuaalisesti aktiivisia. Lisäksi aineiston nuoret olivat suhteellisen turvallisesti kiintyneitä ja kiintymykseen liittyvää ahdistuneisuutta ja välttelevyyttä oli verrattain vähän. Aineiston ollessa tähän tapaan vinoutunut yhteydet saattavat jäädä tulematta esille. On myös syytä pohtia tulosten yleistettävyyttä sen valossa, edustaako aineisto koko populaatiota.

Tulosten merkitys ja jatkotutkimuksen tarpeet

Tämä tutkimus antaa lisätietoa siitä, miten kiintymyksen ahdistuneisuus ja välttelevyys ovat yhteydessä seksuaaliseen käyttäytymiseen juuri myöhäisnuoruudessa. Yhteyksiä on tähän mennessä tutkittu pääosin aikuisiässä sekä parisuhteissa. Vaikka tässä tutkimuksessa saatiin osin oletusten vastaisia tuloksia, ei tämä tarkoittane sitä, etteikö yhteyttä kiintymyksen ja seksuaalisen käyttäytymisen välillä nuoruusiässä olisi. Tutkimuksen tärkeänä antina voidaan lisäksi pitää mittarien tarkastelua sekä havaittua tarvetta kehittää uudistettu seksuaalisuuden moninaisuuden huomioiva seksuaalisen aktiivisuuden mittari. Tutkimustuloksia tarkasteltaessa eritoten huolta herättää kiintymyksen turvattomuuden tuoma riski osallistua seksuaaliseen toimintaan ilman omaa suostumusta. Herää kysymys siitä, altistaako kiintymyksen turvattomuus tilanteille, joissa seksuaaliset rajat tulevat todennäköisemmin rikotuiksi. Tämän selvittämiseksi jatkotutkimukselle on aihetta. Mikäli ilmiö saisi jatkotutkimuksissa tukea, tuloksia voitaisi hyödyntää kiintymysinformoidun seksuaalitietoisuuden kehittämisessä ja jakamisessa eritoten nuoruusikäisille. Myös THL:n teettämän Kouluterveyskyselyn mukaan 7 % nuorista, jotka opiskelivat toisella asteella, olivat kokeneet seksuaaliväkivaltaa viimeisen vuoden aikana (Ikonen & Helakorpi, 2019). Heistä suurempi osa oli tyttöjä ja herää edelleen ajatus tarpeesta kehittää erityisesti nuorille suunnattua, mahdollisesti nais erityistä, seksuaalisiin oikeuksiin ja rajoihin keskittyntä työtettä.

Seksuaalisuuden tutkimus nuoruusiässä näyttää painottuvan laajalti käyttäytymiseen, riskin korostamiseen sekä seksielämän aloittamisajankohtaan. Tutkimuksessa on selviä puutteita nuorten

seksuaalisen kiihottumisen, halun ja toiminnan tarkastelussa (Fortenberry, 2013). Seksuaalisen käyttäytymisen lisäksi seksuaalisuuden kehittymiseen kuuluvat tärkeänä osana sisäiset kokemukset, kuten tunteet, halut ja epävarmuudet (Dalenberg ym., 2018). Nämä rajautuivat ikävä kyllä tässäkin tutkimuksessa tarkastelun ulkopuolelle. Szielasko ja kumppanit (2013) kehittivät kiintymyksen huomioivan seksuaalisuuden mittarin juuri nuoruusiän seksuaalisuuden tarkastelemiseksi. Jatkotutkimuksessa mittaria voisi hyödyntää laajemman ymmärryksen saamiseksi siitä, kuinka kiintymys ja seksuaalisuus ovat yhteydessä nuoruusiässä. Ja lopuksi on perusteltua miettiä, mitkä tekijät nuoren kasvuympäristössä vaikuttavat nuoren seksuaaliseen käyttäytymiseen kiintymyksen ohella. Muun muassa Soller ja Haynie (2016) havaitsivat koulun ilmapiirin sekä vertaisten asenteiden vaikuttavan nuoren seksuaaliseen käyttäytymiseen. Smith ja kumppanit (2020) puolestaan toteavat tutkimuksessaan kiusatuksi tulemisen olevan riskitekijä seksuaaliselle riskikäyttäytymiselle. Tutkimuksista ei kuitenkaan voida suoraan päätellä, missä määrin kuvatut sosiaaliset ilmiöt ovat irrallisia kiintymyssuhteista.

LÄHTEET

- Ainsworth, M. D. S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Lawrence Erlbaum Associates ; Distributed by Halsted Press Division of Wiley.
- Allen, J. P., Grande, L., Tan, J., & Loeb, E. (2018). Parent and Peer Predictors of Change in Attachment Security From Adolescence to Adulthood. *Child Development, 89*(4), 1120–1132. <https://doi.org/10.1111/cdev.12840>
- Allen, J. P., & Tan, J. S. (2016). The multiple facets of attachment in adolescence. Teoksessa J. Cassidy & P. R. Shaver (Toim.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (3. painos, ss. 399–415). New York: The Guilford Press. <http://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/detail.action?docID=4338858>
- Andre, L. (2010, joulukuuta). Insecure attachment may lead to early puberty. *Mothering, 163*, 33.
- Baams, L., Dubas, J. S., Overbeek, G., & van Aken, M. A. G. (2015). Transitions in Body and Behavior: A Meta-Analytic Study on the Relationship Between Pubertal Development and Adolescent Sexual Behavior. *Journal of Adolescent Health, 56*(6), 586–598. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2014.11.019>
- Bartholomew, K., & Horowitz, L. M. (1991). Attachment Styles Among Young Adults: A Test of a Four-Category Model. *Journal of Personality and Social Psychology, 61*(2), 226–244. Scopus. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.61.2.226>
- Beckmeyer, J. J., Herbenick, D., Fu, T.-C. (Jane), Dodge, B., Reece, M., & Fortenberry, J. D. (2019). Characteristics of Adolescent Sexting: Results from the 2015 National Survey of Sexual Health and Behavior. *Journal of Sex & Marital Therapy, 45*(8), 767–780. <https://doi.org/10.1080/0092623X.2019.1613463>
- Belsky, J., Houts, R. M., & Fearon, R. M. P. (2010). Infant Attachment Security and the Timing of Puberty: Testing an Evolutionary Hypothesis. *Psychological Science, 21*(9), 1195–1201. <https://doi.org/10.1177/0956797610379867>
- Belsky, J., Steinberg, L., Houts, R. M., Halpern-Felsher, B. L., & NICHD Early Child Care Research Network. (2010). The development of reproductive strategy in females: Early maternal harshness → earlier menarche → increased sexual risk taking. *Developmental Psychology, 46*(1), 120–128. <https://doi.org/10.1037/a0015549>
- Birnbaum, G. E. (2007). Attachment orientations, sexual functioning, and relationship satisfaction in a community sample of women. *Journal of Social and Personal Relationships, 24*(1), 21–35. <https://doi.org/10.1177/0265407507072576>

- Birnbaum, G. E. (2010). Bound to interact: The divergent goals and complex interplay of attachment and sex within romantic relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 27(2), 245–252. <https://doi.org/10.1177/0265407509360902>
- Birnbaum, G. E., Reis, H. T., Mikulincer, M., Gillath, O., & Orpaz, A. (2006). When sex is more than just sex: Attachment orientations, sexual experience, and relationship quality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91(5), 929–943. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.91.5.929>
- Birnbaum, G. E., Simpson, J. A., Weisberg, Y. J., Barnea, E., & Assulin-Simhon, Z. (2012). Is it my overactive imagination? The effects of contextually activated attachment insecurity on sexual fantasies. *Journal of Social and Personal Relationships*, 29(8), 1131–1152. <https://doi.org/10.1177/0265407512452978>
- Biro, F. M., & Dorn, L. D. (2005). Puberty and Adolescent Sexuality. *Pediatric Annals; Thorofare*, 34(10), 777–784.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss. Vol. 1, Attachment*. Hogarth Press.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss. Vol. 2, Separation: Anxiety and anger*. Hogarth Press.
- Brennan, K. A., Clark, C. L., & Shaver, P. R. (1998). Self-report measurement of adult attachment. Teoksessa J. A. Simpson & W. S. Rholes (Toim.), *Attachment theory and close relationships* (ss. 46–76). New York: The Guilford Press.
- Cassidy, J. (2016). The nature of the child's ties. Teoksessa *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (Vsk. 2016). <http://ebookcentral.proquest.com>
- Cassidy, J., & Shaver, P. R. (2016). *Handbook of Attachment, Third Edition: Theory, Research, and Clinical Applications*. Guilford Publications. <http://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/detail.action?docID=4338858>
- Chen, A. C.-C., Thompson, E. A., & Morrison-Beedy, D. (2010). Multi-system influences on adolescent risky sexual behavior. *Research in Nursing & Health*, 33(6), 512–527. <https://doi.org/10.1002/nur.20409>
- Clark, D. A., Durbin, C. E., Heitzeg, M. M., Iacono, W. G., McGue, M., & Hicks, B. M. (2021). Adolescent Sexual Development and Peer Groups: Reciprocal Associations and Shared Genetic and Environmental Influences. *Archives of Sexual Behavior*, 50(1), 141–160. <https://doi.org/10.1007/s10508-020-01697-9>
- Collibee, C., & Furman, W. (2016). The Relationship Context for Sexual Activity and Its Associations With Romantic Cognitions Among Emerging Adults. *Emerging Adulthood*, 4(2), 71–81. <https://doi.org/10.1177/2167696815604529>

- Crowell, J. A., Fraley, R. C., & Roisman, G. I. (2016). Measurement of individual differences in adult attachment. Teoksessa *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (3. painos, ss. 598–635). New York: The Guilford Press.
- Currie, C. (2012). *Social determinants of health and well-being among young people: Health behaviour in school-aged children (HBSC) study : international report from the 2009/2010 survey*. World Health Organization, Regional Office for Europe.
<https://public.ebookcentral.proquest.com/choice/publicfullrecord.aspx?p=1582985>
- Dalenberg, W. G., Timmerman, M. C., & Geert, P. L. C. van. (2018). Dutch Adolescents' Everyday Expressions of Sexual Behavior Trajectories Over a 2-Year Period: A Mixed-Methods Study. *Archives of Sexual Behavior; New York*, 47(6), 1811–1823.
<http://dx.doi.org.libproxy.tuni.fi/10.1007/s10508-018-1224-5>
- Davis, D., Shaver, P. R., & Vernon, M. L. (2004). Attachment Style and Subjective Motivations for Sex. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30(8), 1076–1090.
<https://doi.org/10.1177/0146167204264794>
- Donbaek, D. F., & Elklit, A. (2014). A validation of the Experiences in Close Relationships-Relationship Structures scale (ECR-RS) in adolescents. *Attachment & Human Development*, 16(1), 58–76. <https://doi.org/10.1080/14616734.2013.850103>
- Dunkel, L. (2007). Viivästynyt murrosiän kehitys. *Duodecim*, 123, 231–237.
- Eronen, S., & Lahti-Nuutila, P. (2012). *Mikä psykoterapiassa auttaa?: Integratiivisen lähestymistavan perusteita*. Edita.
- Fearon, R. P., Bakermans-Kranenburg, M. J., van Ijzendoorn, M. H., Lapsley, A.-M., & Roisman, G. I. (2010). The significance of insecure attachment and disorganization in the development of children's externalizing behavior: A meta-analytic study. *Child Development*, 81(2), 435–456. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2009.01405.x>
- Feddern Donbaek, D., & Elklit, A. (2014). A validation of the Experiences in Close Relationships-Relationship Structures scale (ECR-RS) in adolescents. *Attachment & Human Development*, 16(1), 58–76. <https://doi.org/10.1080/14616734.2013.850103>
- Feeney, J. A., Peterson, C., Gallois, C., & Terry, D. J. (2000). Attachment style as a predictor of sexual attitudes and behavior in late Adolescence. *Psychology & Health*, 14(6), 1105–1122.
<https://doi.org/10.1080/08870440008407370>
- FINLEX® - Säädökset alkuperäisinä: Laki rikoslain 20 luvun muuttamisesta 509/2014. (2014, kesäkuuta 27). Oikeusministeriö. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140509>
- FINSEX: Ehkäisy. (2019, tammikuuta 14). Väestöliitto.fi.
<https://www.vaestoliitto.fi/artikkelit/finsex-ehkaisy/>

- FINSEX: Itsetyydytys on nykypäivän seksitrendi.* (2016, elokuuta 11). Väestöliitto.fi.
<https://www.vaestoliitto.fi/artikkelit/finsex-itsetyydytys-on-nykypaivan-seksitrendi/>
- FINSEX Seksikumppaneiden määrä—Väestöliitto.* (ei pvm.). Noudettu 6. helmikuuta 2020, osoitteesta
https://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/seksologinen_tutkimus/suomalaisten-seksuaalisuus-finse/finsex-seksikumppaneiden-maara/
- FINSEX: Seksitapojen muutos.* (2017, kesäkuuta 8). Väestöliitto.fi.
<https://www.vaestoliitto.fi/artikkelit/finsex-seksitapojen-muutos/>
- Fortenberry, J. D. (2013). Puberty and adolescent sexuality. *Hormones and Behavior*, *64*(2), 280–287. <https://doi.org/10.1016/j.yhbeh.2013.03.007>
- Fraley, R. C., Heffernan, M. E., Vicary, A. M., & Brumbaugh, C. C. (2011). The experiences in close relationships—Relationship Structures Questionnaire: A method for assessing attachment orientations across relationships. *Psychological Assessment*, *23*(3), 615–625. <https://doi.org/10.1037/a0022898>
- Fraley, R., Hudson, N., Heffernan, M., & Segal, N. (2015). Are Adult Attachment Styles Categorical or Dimensional? A Taxometric Analysis of General and Relationship-Specific Attachment Orientations. *Journal of personality and social psychology*, *109*.
<https://doi.org/10.1037/pspp0000027>
- Fromme, K., Katz, E., & Rivet, K. (1997). Outcome Expectancies and Risk-Taking Behavior. *Cognitive Therapy and Research*, *21*(4), 421–442. <https://doi.org/10.1023/A:1021932326716>
- Gentzler, A. L., & Kerns, K. A. (2004). Associations between insecure attachment and sexual experiences. *Personal Relationships*, *11*(2), 249–265. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2004.00081.x>
- Gillath, O., Karantzas, G. C., & Fraley, R. C. (2016). *Adult Attachment: A Concise Introduction to Theory and Research*. Elsevier Science & Technology.
<http://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/detail.action?docID=4498632>
- Gorrese, A., & Ruggieri, R. (2012). Peer Attachment: A Meta-analytic Review of Gender and Age Differences and Associations with Parent Attachment. *Journal of Youth and Adolescence; New York*, *41*(5), 650–672. <http://dx.doi.org.libproxy.tuni.fi/10.1007/s10964-012-9759-6>
- Hansen, W. B., Paskett, E. D., & Carter, L. J. (1999). The Adolescent Sexual Activity Index (ASAI): A standardized strategy for measuring interpersonal heterosexual behaviors among youth. *Health Education Research*, *14*(4), 485–490. <https://doi.org/10.1093/her/14.4.485>

- Hayre, R. S., Goulter, N., & Moretti, M. M. (2019). Maltreatment, attachment, and substance use in adolescence: Direct and indirect pathways. *Addictive Behaviors, 90*, 196–203. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2018.10.049>
- Hazan, C., & Shaver, P. (1987). Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process. *Journal of Personality and Social Psychology, 52*(3), 511–524. Scopus. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.52.3.511>
- Ikonen, R., & Helakorpi, S. (2019). *Lasten ja nuorten hyvinvointi: Kouluerveyskysely 2019*. <http://www.julkari.fi/handle/10024/138562>
- Impett, E. A., Gordon, A. M., & Strachman, A. (2008). Attachment and daily sexual goals: A study of dating couples. *Personal Relationships, 15*(3), 375–390. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2008.00204.x>
- Jones, J. D., Fraley, R. C., Ehrlich, K. B., Stern, J. A., Lejuez, C. W., Shaver, P. R., & Cassidy, J. (2018). Stability of Attachment Style in Adolescence: An Empirical Test of Alternative Developmental Processes. *Child Development, 89*(3), 871–880. <https://doi.org/10.1111/cdev.12775>
- Kaestle, C. E., Halpern, C. T., Miller, W. C., & Ford, C. A. (2005). Young Age at First Sexual Intercourse and Sexually Transmitted Infections in Adolescents and Young Adults. *American Journal of Epidemiology, 161*(8), 774–780. <https://doi.org/10.1093/aje/kwi095>
- Katz, E., Fromme, K., & D'Amico, E. (2000). Effects of Outcome Expectancies and Personality on Young Adults' Illicit Drug Use, Heavy Drinking, and Risky Sexual Behavior. *Cognitive Therapy and Research, 24*(1), 1–22. <https://doi.org/10.1023/A:1005460107337>
- Kerpelman, J. L., Pittman, J. F., Saint-Eloi Cadely, H., Tuggle, F. J., Harrell-Levy, M. K., & Adler-Baeder, F. M. (2012). Identity and intimacy during adolescence: Connections among identity styles, romantic attachment and identity commitment. *Journal of Adolescence, 35*(6), 1427–1439. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2012.03.008>
- Khoury, C. B., & Findlay, B. M. (2014). What Makes for Good Sex? The Associations Among Attachment Style, Inhibited Communication and Sexual Satisfaction. *Journal of Relationships Research, 5*, e7. <https://doi.org/10.1017/jrr.2014.7>
- Korteniemi-Poikela, E., & Cacciatore, R. (2015). *Seksuaalisuuden portaat*. Opetushallitus.
- Kowalski, A. J., Addo, O. Y., Kramer, M. R., Martorell, R., Norris, S. A., Waford, R. N., Richter, L. M., & Stein, A. D. (2021). Longitudinal Associations of Pubertal Timing and Tempo With Adolescent Mental Health and Risk Behavior Initiation in Urban South Africa. *Journal of Adolescent Health, 68*(3), 403–411. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2020.09.043>

- Lam, T., Shi, H., Ho, L., Stewart, S., & Fan, S. (2002). Timing of Pubertal Maturation and Heterosexual Behavior Among Hong Kong Chinese Adolescents. *Archives of Sexual Behavior, 31*(4), 359–366. <https://doi.org/10.1023/A:1016228427210>
- Li, T., & Chan, D. K.-S. (2012). How anxious and avoidant attachment affect romantic relationship quality differently: A meta-analytic review. *European Journal of Social Psychology, 42*(4), 406–419. <https://doi.org/10.1002/ejsp.1842>
- Madigan, S., Atkinson, L., Laurin, K., & Benoit, D. (2013). Attachment and internalizing behavior in early childhood: A meta-analysis. *Developmental Psychology, 49*(4), 672–689. <https://doi.org/10.1037/a0028793>
- Manning, W. D., Longmore, M. A., & Giordano, P. C. (2005). Adolescents' involvement in non-romantic sexual activity. *Social Science Research, 34*(2), 384–407. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2004.03.001>
- Marszał, M., & Jańczak, A. (2018). Emotion Dysregulation, Mentalization and Romantic Attachment in the Nonclinical Adolescent Female Sample. *Current Psychology, 37*(4), 894–904. <https://doi.org/10.1007/s12144-017-9573-0>
- McElwain, A. D., Kerpelman, J. L., & Pittman, J. F. (2015). The role of romantic attachment security and dating identity exploration in understanding adolescents' sexual attitudes and cumulative sexual risk-taking. *Journal of Adolescence, 39*, 70–81. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2014.12.005>
- McNeil, J., Rehman, U. S., & Fallis, E. (2018). The Influence of Attachment Styles on Sexual Communication Behavior. *Journal of Sex Research, 55*(2), 191–201. <https://doi.org/10.1080/00224499.2017.1318817>
- Mensah, F. K., Bayer, J. K., Wake, M., Carlin, J. B., Allen, N. B., & Patton, G. C. (2013). Early Puberty and Childhood Social and Behavioral Adjustment. *Journal of Adolescent Health, 53*(1), 118–124. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2012.12.018>
- Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2016). *Attachment in Adulthood, Second Edition: Structure, Dynamics, and Change*. Guilford Publications. <http://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/detail.action?docID=4338853>
- Pakarinen, M., Helminen, M., Kylmä, J., & Suominen, T. (2014). Ammattiin opiskelevien 15-19-vuotiaiden nuorten seksuaalikäyttäytyminen/Sexual behavior of vocational school students aged 15 to 19. *Hoitotiede, 26*(3), 166–176.
- Puusniekka, R., Kivimäki, H., & Jokela, J. (2012). Nuorten seksuaalikäyttäytyminen 2000-luvulla. *Nuorisotutkimus, 30*(3), 4–24.

- Saint-Eloi Cadely, H., Finnegan, V., Spears, E. C., & Kerpelman, J. L. (2020). Adolescents and sexual risk-taking: The interplay of constraining relationship beliefs, healthy sex attitudes, and romantic attachment insecurity. *Journal of Adolescence*, *84*, 136–148.
<https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2020.08.010>
- Schachner, D. A., & Shaver, P. R. (2004). Attachment dimensions and sexual motives. *Personal Relationships*, *11*(2), 179–195. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2004.00077.x>
- Schoeps, K., Mónaco, E., Cotoí, A., & Montoya-Castilla, I. (2020). The impact of peer attachment on prosocial behavior, emotional difficulties and conduct problems in adolescence: The mediating role of empathy. *PLOS ONE*, *15*(1), e0227627.
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0227627>
- Smith, L., Grabovac, I., Jacob, L., López-Sánchez, G. F., Yang, L., Shin, J. I., Sohn, M., Ward, P. B., McDermott, D. T., & Koyanagi, A. (2020). Bullying Victimization and Sexual Behavior Among Adolescents Aged 12–15 Years From 53 Countries: A Global Perspective. *The Journal of Sexual Medicine*, *17*(11), 2148–2155. <https://doi.org/10.1016/j.jsxm.2020.08.007>
- Soller, B., & Haynie, D. L. (2016). Variation in Sexual Double Standards across Schools: How Do They Matter for Adolescent Sexual Behavior? *Sociological Perspectives*.
<https://doi.org/10.1177/0731121416668865>
- Solomon, J., & George, C. (2016). The measurement of attachment security and related constructs in infancy and early childhood. Teoksessa J. Cassidy & P. R. Shaver (Toim.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (3. painos, ss. 366–396). New York: The Guilford Press.
<http://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/detail.action?docID=4338858>
- Steele, M., Bate, J., Nikitiades, A., & Buhl-Nielsen, B. (2015). Attachment in Adolescence and Borderline Personality Disorder. *Journal of Infant, Child & Adolescent Psychotherapy*, *14*(1), 16–32. asn.
- Szielasko, A. L., Symons, D. K., & Lisa Price, E. (2013). Development of an attachment-informed measure of sexual behavior in late adolescence. *Journal of Adolescence*, *36*(2), 361–370.
<https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2012.12.008>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020, & Kouluterveyskysely 2019. (ei pvm.). *Perustulokset, nuoret 2017 ja 2019—Kouluterveyskyselyn aikasarjat 2006-2019—THL kuutio- ja tiivistekäyttöliittymä*. Noudettu 5. helmikuuta 2021, osoitteesta
https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_perustulokset2?alue_0=87869&mittarit_0=187209&mittarit_1=200280&mittarit_2=199315&vuosi_0=v2017&kouluaste_0=161219#

- Tolman, D. L., & McClelland, S. I. (2011). Normative Sexuality Development in Adolescence: A Decade in Review, 2000-2009: ADOLESCENT SEXUALITY. *Journal of Research on Adolescence*, 21(1), 242–255. <https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2010.00726.x>
- Tracy, J. L., Shaver, P. R., Albino, A. W., & Cooper, M. L. (2003). Attachment Styles and Adolescent Sexuality. Teoksessa *Adolescent romance and sexual behavior: Theory, research, and practical implications*.
- Umemura, T., Lacinová, L., Macek, P., & Kunnen, E. S. (2016). Longitudinal changes in emerging adults' attachment preferences for their mother, father, friends, and romantic partner: Focusing on the start and end of romantic relationships. *International Journal of Behavioral Development*. <https://doi.org/10.1177/0165025416647545>
- Vrangalova, Z., & Savin-Williams, R. C. (2011). Adolescent Sexuality and Positive Well-Being: A Group-Norms Approach. *Journal of Youth and Adolescence; New York*, 40(8), 931–944. <http://dx.doi.org.libproxy.tuni.fi/10.1007/s10964-011-9629-7>
- Vänskä, M. (2017). *From prenatal period to middle childhood: Maternal and paternal mental health predicting child mental health and development*. Tampere University Press.
- Widman, L., Welsh, D. P., McNulty, J. K., & Little, K. C. (2006). Sexual Communication and Contraceptive Use in Adolescent Dating Couples. *Journal of Adolescent Health*, 39(6), 893–899. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2006.06.003>
- Yarkovsky, N., & Timmons Fritz, P. A. (2014). Attachment Style, Early Sexual Intercourse, and Dating Aggression Victimization. *Journal of Interpersonal Violence*, 29(2), 279–298. <https://doi.org/10.1177/0886260513505143>

LIITTEET

LIITE 1. ECR-RS kiintymyssuhdemittarin väittämät (Fraley ym., 2011)

1. Kun tarvitsen apua, tämän henkilön puoleen kääntyminen auttaa.
2. Keskustelen yleensä ongelmistani ja huolistani tämän henkilön kanssa.
3. Keskustelen ja käsittelen asioita tämän henkilön kanssa.
4. Minun on helppo luottaa tähän henkilöön.
5. En tunne oloani mukavaksi avautuessani tälle henkilölle.
6. En mielelläni näytä tälle henkilölle, miltä minusta pohjimmiltani tuntuu.
7. Olen usein huolissani, että tämä henkilö ei oikeasti välitä minusta.
8. Pelkään, että tämä henkilö saattaa hylätä minut.
9. Olen huolissani, että tämä henkilö ei välitä minusta yhtä paljon kuin minä välitän hänestä.

Asteikot ja pisteytys:

Väittämät 1–6 mittaavat kiintymykseen liittyvää välttelevyyttä ja väittämät 7–9 kiintymykseen liittyvää ahdistuneisuutta. Kukin väittämä arvioidaan Likert-asteikolla (1 = ”vahvasti eri mieltä” ja 7 = ”vahvasti samaa mieltä”) ja väittämät 1–4 pisteytetään käänteisesti.

LIITE 2. Seksuaalisen aktiivisuuden ASAI-mittarin väittämät (Hansen ym., 1999)

Kuinka monta kertaa viimeisten 30 päivän aikana sinulla on ollut seuraavia kokemuksia:

1. halaaminen
2. kädestä pitäminen
3. ajan viettäminen kahden kesken
4. suuteleminen
5. hyväileminen
6. makoileminen yhdessä
7. toinen hyväili minua vaatteiden alta
8. hyväilin toista vaatteiden alta
9. riisuutuminen alasti
10. osallistuminen yhdyntään
11. Yhdyntöjen lukumäärä viimeisten 30 päivän aikana
12. Eri seksikumppanien lukumäärä viimeisten 30 päivän aikana
13. Eri seksikumppanien lukumäärä viimeisten 12 kuukauden aikana.

Pisteytys:

Väittämät 1–10 arvioidaan Likert-asteikolla (1 = ”en lainkaan” ja 6 = ”päivittäin”) ja väittämiin 11–13 vastataan lukumäärällä.

LIITE 3. CARE-mittarin seksuaalisen riskikäyttäytymisen väittämät (Fromme ym., 1997)

Kuinka monta kertaa olet osallistunut toimintaan viimeisen kuuden (6) kuukauden aikana:

1. Lähtenyt sosiaalisesta tapahtumasta (esim. juhlista tai baarista) jonkun kanssa, jonka olen juuri tavannut.
2. Harrastanut seksiä ilman raskauden ehkäisyä.
3. Harrastanut seksiä ilman sukupuolitautilien ehkäisyä.
4. Ollut osallisena seksuaalisessa toiminnassa ilman suostumustani.
5. Harrastanut seksiä usean kumppanin kanssa.
6. Harrastanut seksiä jonkun kanssa, jonka olen juuri tavannut tai jota en tunne hyvin.

Pisteytys:

Väittämät pisteytetään Likert asteikolla (1 = ”en lainkaan” ja 7 = ”yli 31 kertaa”).